

Бел 05

Чытайце ў нумары:

Ленін так сказаў ●
Чалавек — галоўны
клопат ● Краса на-
ша, лён ● Формула
шчасця ● Вам, людзі
Зямлі ● Апавяданні:
„Вылятала з гнязда
ластаўка“ і „Анто-
наў агонь“

работніца
і сялянка **6** 1971

І ЧЭРВЕНЯ—ДЗЕНЬ
АБАРОНЫ ДЗЯЦЕЙ

Іван МУРАВЕЙКА

Я сама

— Хадзі, будзем апранацца...
— Я сама! Я сама!
— Хадзі, будзем умывацца...
— Я сама! Я сама!
— Дык хадзі, хоць прычашу я...
— Я сама! Я сама!
— Дык хадзі, хоць пакармлю я...
— Я сама! Я сама!
Вось умеліца якая
Наша Танечка малая!

ЧАЛАВЕК—ГАЛОЎНЫ КЛОПАТ

М. АЎХІМОВІЧ,
міністр сацыяльнага забеспячэння БССР

Бесплатная медыцынская дапамога... Аплата бальнічных лістоў... Пенсія па старасці... Льготы пры аплаце за ўтрыманне дзяцей у яслях і дзіцячых садах... Усе мы, карыстаючыся гэтымі дабротамі, успрымаем іх як звычайную, усім зразумелую з'яву. І забываем, што не заўсёды так было ў нашай краіне, а ў капіталістычных дзяржавах няма і дагэтуль.

Савецкая сістэма сацыяльнага забеспячэння, створаная Ул. І. Леніным, існуе з першых дзён Савецкай улады. Ажыццяўляецца яна выключна за кошт дзяржаўных або грамадскіх фондаў, без ніякіх узносаў і вылічэнняў. І ў ФРГ, і ў Бельгіі, Італіі, Францыі, Японіі, ЗША працоўныя могуць толькі марыць пра гэта. А ёсць яшчэ краіны, дзе наогул няма пенсій ні па старасці, ні па інваліднасці, ні з выпадку страты карміцеля. Амаль у палавіны несацыялістычных краін няма дапамог па часовай непраздольнасці, па цяжарнасці і родах, а медыцынская дапамога ва ўсіх капіталістычных краінах практычна платная. Там, каб атрымаць пенсію па старасці, трэба дажыць да 65—67 і нават да 70 гадоў, прычым размеры пенсій кампенсуюць толькі 20—25% мінулай зарплаты.

Ні адна дзяржава ў свеце не можа параўнацца з СССР ні па колькасці людзей, якія карыстаюцца правам на сацыяльнае забеспячэнне, ні па выдатках на гэтыя мэты.

За перыяд ад XXIII да XXIV з'езда партыі ў нашай краіне ажыццёлены найвялікшыя сацыяльныя меры. На аснове рашэнняў XXIII з'езда партыі была ліквідавана розніца ў пенсійным забеспячэнні калгаснікаў, рабочых і служачых. З 1 студзеня 1968 года ўведзены агульны для рабочых, служачых і калгаснікаў узрост для назначэння пенсій па старасці. Зніжаны ўзрост для назначэння пенсій па старасці работнікам тэкстыльнай прамысловасці і людзям, якія доўга працуюць на Крайняй Поўначы. Павышаны пенсіі па інваліднасці. Вялікая сацыяльная льгота для інвалідаў-ваеннаслужачых—зніжэнне на пяць гадоў узросту, неабходнага для назначэння пенсіі па старасці.

І яшчэ адзін важны гуманны акт: увядзены дапамогі інвалідам з дзяцінства I і II груп, якія дасягнулі 16 гадоў, але не маюць неабходнага стажу работы. Калгаснікі—інваліды III групы з прычыны працоўнага калецтва або прафесійнага захворвання таксама атрымліваюць цяпер пенсіі.

З 1 студзеня 1970 года выплачваецца пенсія без уліку заробтку, у поўным размеры, тым пенсіянерам па старасці, якія працуюць у якасці рабочых і майстроў, работнікамі масавых прафесій у органах сувязі, гандлі, грамадскім харчаванні, бытавым абслугоўванні насельніцтва,

а таксама сярэдняму і малодшаму медыцынскаму персоналу, сельскім настаўнікам.

У выніку гэтых мерапрыемстваў (а мы пералічылі іх далёка не ўсе) значна павялічылася колькасць пенсіянераў, пабольшалі выдаткі на выплату пенсій. Дастаткова сказаць, што за мінулую пяцігодку ў нашай рэспубліцы назначаны пенсіі і дапамогі 658 тысячам чалавек. Толькі ў органах сацыяльнага забеспячэння рэспублікі знаходзяцца на ўліку і атрымліваюць пенсію 1 млн. 700 тыс. чалавек.

Асабліва ўвага ўдзяляецца інвалідам Айчынай вайны, сем'ям загінуўшых воінаў і партызан. За пяцігоддзе для іх пабудавана 12.424 і адрамантавана 67.653 дамы, прычым большая частка за кошт грамадскіх фондаў, а 8947 сем'ям прадастаўлены дзяржаўныя кватэры. Органы сацыяльнага забеспячэння не выпускаюць з поля зроку жыццё і побыт гэтых людзей, вывучаюць іх патрэбы. А затым праз сельскія, пасялковыя, гарадскія і раённыя Саветы дэпутатаў працоўных ужываюцца захады, каб палепшыць умовы іх жыцця.

За апошнія гады Савецкі ўрад прыняў пастановы, накіраваныя на тое, каб палепшыць матэрыяльнае забеспячэнне жанчын-маці. Жанчынам-калгасніцам дадзена права атрымліваць дапамогі па цяжарнасці і родах. 148 тыс. жанчын-калгасніц нашай рэспублікі ўжо атрымалі такую дапамогу. Ім выплачана 12.233 тыс. рублёў. У рэспубліцы 78.727 мнагадзетных маці, якім штогод выплачваецца 5138,4 тыс. рублёў. Формы дапамогі разнастайныя: тут і выплата дапамог па цяжарнасці і родах, на нараджэнне і кармленне дзіцяці; тут і штомесячная дапамога мнагадзетным маці, абслугоўванне дзяцей у дашкольных установах, сезонныя яслі, сады, пляцоўкі і піянерскія лагеры.

XXIV з'езд КПСС вызначыў на пяцігоддзе новую грандыёзную праграму павышэння ўзроўню жыцця, палепшэння ўмоў працы і быту савецкіх людзей. Павялічацца зарплата рабочых і служачых, прыбыткі калгаснікаў.

Вялікія сур'ёзныя задачы стаяць перад органамі сацыяльнага забеспячэння.

У адпаведнасці з Дырэктывамі XXIV з'езда намечаецца павысіць мінімальны размер пенсій калгаснікам і распаўсюдзіць на іх парадак вылічэння пенсій, устаноўлены для рабочых і служачых. Павялічацца мінімальныя размеры пенсій па старасці для рабочых і служачых, пенсіі сем'ям ваеннаслужачых, якія страцілі карміцеля. Адным з буйных мерапрыемстваў па пенсійнаму забеспячэнню ў дзевятай пяцігодцы з'явіцца павелічэнне размераў пенсій інвалідам працы і вайны. Прадугледжваецца ўвесці дапамогі на дзяцей для сем'яў працоўных, у якіх прыбытак (уключаючы ўсе яго віды) у разліку на аднаго члена сям'і не перавышае 50 рублёў на месяц. Ужо сёлета будуць павышаны размеры пенсій калгаснікам, рабочым і служачым—больш чым мільёну чалавек.

У бягучай пяцігодцы работнікі органаў сацыяльнага забеспячэння па-ранейшаму будуць аддаваць асаблівую ўвагу матэрыяльна-бытавому абслугоўванню пенсіянераў, поўнаму ажыццяўленню іх правоў у галіне быту, лячэння, працоўнага ўладкавання, забеспячэнню іх усімі льготамі, якія прадастаўляюцца партыяй і ўрадам.

Сацыяльная праграма дзевятай пяцігодкі ўзніме дабрабыт усіх слаёў грамадства. Зарплата, пенсіі, павелічэнне аб'ёму і павышэнне якасці гандлю і бытавога абслугоўвання, жыллёвае будаўніцтва, камунальнае абслугоўванне і добраўпарадкаванне, ахова здароўя, фізкультура і спорт, беражлівая адносіны да прыроды—такія важнейшыя элементы гэтай праграмы. Сацыялізм уважліва ператварае багацце грамадства ў багацце для ўсіх працоўных. Паспехі сацыялістычнай вытворчасці, навукова-тэхнічная рэвалюцыя, высокая прадукцыйнасць працы—вось гарантыя рэальнасці нашых планаў. Планы партыі—планы народа.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

работніца № 6
і сялянка

ЧЭРВЕНЬ
1971

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

год выдання сорак сёмы

Выдавецтва ЦК КП Беларусі.

КРАСА НАША, ЛЁН

Адкуль у нас, нават у карэнных гараджан, такое своеасаблівае, пазычнае адчуванне мягкага, напеўна-звонкага слова — «лён»? Мо сапраўды ад песень? Мо яно ў нас у крыві, ад бабак і прабабак? Мо з далёкага дзяцінства, калі аднойчы ўпершыню з-за павароту дарогі лінуў табе ў вочы блакіт шырокага поля і ты здзіўлена і радасна спыталася: «Што гэта?». І табе адказалі: «Лён... ляннок...» Потым ужо са старонак школьных падручнікаў ты даведаешся, што твая рэспубліка славіцца лёнам, а стаўшы гаспадыняй, зразумееш каштоўнасць ільнянога палатна. Але паззія гэтага слова — «лён» так і застаецца ў тваёй свядомасці. Мо і сапраўды яно ў нас «у крыві»?

Вось з такім пачуццём, крыху рамантычным і прыўзнятым, вашы карэспандэнты адправіліся ў горад Оршу, на Аршанскі ордэна Леніна льнокамбінат. Адсюль ідуць у гарады і вёскі краіны, у спецыялізаваныя магазіны «Лянок» Масквы і Мінска, на Кубу, у Венгрыю, Манголію, ідуць, славячы рукі і душы беларускіх людзей, лянныя тканіны. Сурвэтка, бялейшыя за першы снег. Парцьеры — прыгожыя, трывалыя і практычныя. Рулоны найвыдатнейшага палатна для пасцельнай бялізны, рознакаляровага з лаўсанам — для сукенак. І няхай беларускія аўтамабілі, трактары, тэлевізары, электроннавылічальныя машыны даўно ўжо змянілі вытворчы «пашпарт» рэспублікі, але красой Беларусі як быў, так і застаўся наш серабрысты, шаўкавісты лён. А з

нядаўніх часін, з пачатку шасцідзсятых гадоў, калі была ўведзена ў строй другая чарга камбіната, гэты даўні сімвал заззяў новымі гранямі.

...Дзень добры табе, гарадок аршанскіх тэкстыльшчыкаў! Вось ён які... Не ашукаў нашага папярэдняга ўяўлення, хутчэй наадварот. Чамусьці не думалася, што ён такі кампактны і «сталічны», гэты гарадок: па шырыні і прасцягу свайго галоўнага праспекта не саступіць, бадай, і Мінску. Тут такія ж дамы — сучасныя, шматпавярховыя. Такі Палац культуры, такі Палац піянераў, новая рабочая паліклініка, утульны прафілакторый. Словам, зусім не гарадок, а цэлы горад — спадарожнік старой Оршы, новы і па форме сваёй і па зместу. Бо літаральна за некалькі крокаў ад камбіната знаходзіцца ўсё тое, што мы прымаем у нашым жыцці як належнае, а падумаўшы — радуемся і дзівімся сацыяльным дабротам рабочага пасёлка.

А там, бліжэй да Дняпра, да высокіх кручаў — карпусы Аршанскага імя Леніна... І ад першай яго чаргі ўвесь ён — жывая наша гісторыя, жывы подых часін, што прамчаліся над краінай, над рэспублікай. Першая чарга... Уяўляеш першыя гады Савецкай улады, гучнагалосыя плакаты-лозунгі, пралетарак у чырвоных касынках і нялёгка, хоць і самыя, пэўна, сучасныя на той момант, умовы працы людзей. Першыя крокі нашай індустрыі і першы лянны выраб камбіната — мешкаві-

на... Можна было б пераскочыць праз дзесяцігоддзі і адразу паведаміць, што трэцяя чарга ствараецца спецыяльна для выпуску найтанчэйшых тканін тыпу батысту. Ад мешкавіны — да батысту! Але ёсць яшчэ другая чарга камбіната, тая, што нарадзілася ў шасцідзсятых гады і аднавіла славу беларускага лёну, тая, адкуль сёння ідзе ўся асноўная прадукцыя камбіната. Рулоны палатна, дзесяткі тысяч метраў тканіны для сукенак і летніх касцюмаў, у цэлафанавых пакетах — сурвэтка, парцьеры...

Першая машына, ад якой пачынаецца падарожжа лёну па камбінате, з аднаго цэха ў другі, з адных рук у другія, — ільnochасальная. Не ведаю, як вам, а мне вельмі цікава было прасачыць увесь гэты шлях, пазнаёміцца з працэсам апрацоўкі лёну, параўнаць яго ў думках з колішняй працай нашых сялян. Што засталася ад старажытнага ўмельства на гэтым вялікім механізаваным прадпрыемстве? Бадай, вось толькі тут, у часальным цэху, лён упарта не паддаецца тэхніцы да канца. Як павялося здаўна, хоча, каб дакрануліся да яго жаночыя рукі. Каб, як колісь, уважлівае, спрактыкаванае вока ўмомант падзяліла на гатункі па даўжыні валакна, колеры, мяккасці, маслянistasці, а спрытныя рукі ў той жа момант падзялілі яго на пасмы не больш як па 100—120 грамаў вагою. І хоць у думках зазначаеш адсутнасць смелага канструктарскага рашэння ў мадэрнізацыі гэтага працэсу —

кажуць, ва ўсім свеце яшчэ ніхто не прыдумаў такой ільnochасальнай машыны, каб цалкам механізаваць усю працу, — але як не захапіцца, не залюбавацца жанчынамі, што працуюць тут! Нездарма на камбінате такой пашанай, такой працоўнай славай акружаюць ільnochасальшчыцы.

— Тут працаваць могуць толькі сталыя, вопытныя жанчыны, — гаварылі нам. — Трэба «набіць руку», натрэніраваць вока. Бо ўвесь далейшы шлях лёну залежыць ад працы часальшчыцы.

Мы зрабілі фотаздымак у адзін з момантаў работы часальнай машыны і знаёмім вас сёння з людзьмі, якія валодаюць сапраўдным талентам і майстэрствам апрацоўкі лёну на першым этапе, — Марыяй Вікенцьеўнай Крупенькай, Браніславай Сцяпанавой Савіцкай, Кацярынай Васільеўнай Ціханавай, Анастасіяй Ягораўнай Крук.

Толькі на адну хвілінку яшчэ нагадае лён сваё «сялянскае» паходжанне: калі закруцяць яго ў кулітку. Зноў успомніцца нешта далёкае, нешта з дзяцінства. Ці не такія вось забаўныя, закручаныя на канцах куліткі бачылі мы некалі ў сялянскай клеці...

А потым лён адлежваецца, мокне, праходзіць хімічную апрацоўку і нарэшце ідзе на раскладачныя машыны. Плыве і плыве роўная серабрыстая стужка... Яшчэ далёка да сурвэтак і парцьер, яшчэ далёка нават да пражы, яшчэ прайсці яму роўнічныя машыны, паравыя

Людзі паважанай прафесіі — ільnochасальшчыцы Марыя Крупенька і Браніслава Савіцкая.

Плывуць, плывуць, як белыя ветразі, палотнішчы лёну...

Антаніна Лапцюхова, дэлегат XXIV партыйнага форуму.

катлы, перфакатушкі — адпартыцы, выцягнуцца... Ох, і працы, працы патрабуе наш «чысты, валакністы» лянук. А тут, па дарозе паміж часальным і прадзільным цэхамі, адбудзецца наша знаёмства з людзьмі яшчэ адной прафесіі, што стаіць нібы на мяжы сялянскай і прамысловай працы, патрабуе і ўважлівых, спрытных рук, і адчування тэхнікі. Роўнічніцы. Нам назвалі лепшую прадстаўніцу гэтай прафесіі — Хмялеўскую Наталлю Мікалаеўну.

Гудзе, гудзе з поўным ужо размахам індустрыяльнай вытворчасці прадзільны цэх. Лён тут і сам ужо не памятае, што быў некалі «сялянінам», што блакітнымі кветкамі пазіраў у высокае неба. І людзі, у чые рукі трапляе ён цяпер, здаецца,

ца, ужо зусім нічога агульнага не маюць са сваімі далёкімі пра- і прапрабабамі, сялянскамі беларускіх вёсак. Маладзенькія дзяўчаты, нават тут, у цэху, модна апранутыя, з прыгожымі прычоскамі. Ледзь не кожная дзе-небудзь вучыцца завочна ці ў тэхнікуме, ці ў інстытуце. Ад тых далёкіх прабабак-майстрых Тані Крук, Ніне Ансаквай і Зіне Грыбанавай, Клаве Бераснёвай, Марыі Зінькевіч і многім іншым дзяўчатам перадаліся ў спадчыну спрыт, любоў, стараннасць і тая — здаецца, нацыянальная — рыса: «адчуванне лёну».

Што ж, калі пража гатовая, то, як павялося спрадвеку, можна і ткаць. У гэтым цэху, у ткацкім, нарта не пагаворыш, тут «індустрыя» набрала такі разгон, што было б няблага крыху яго суцішыць. (Дарэчы, на трэцяй чарзе камбіната ў ткацкім цэху будуць устаноўлены новыя машыны, бесчаўночныя і бясшумныя). Можна толькі папрасіць, каб у бланот табе запісалі прозвішчы лепшых ткачых, і можна стаць і стаяць, і бясконца глядзець і глядзець... Дзе яшчэ знойдзеш такое маляўнічае відовішча! Залацістыя аркаты над ткацкімі станкамі нагадваюць саламяныя буданы на старажытных гравюрах, яны ствараюць атмасферу крыху таямнічую, прыглушаюць святло, і, здаецца, бачыш уважавідкі, як нараджаецца характава. Чаўнок управа, чаўнок улева — складанае перапляценне нітак пры дапамозе васьці гэтых самых маляўнічых аркатаў, кручкоў, іголак і розных іншых прыстасаванняў — і ўнікае арнамент. клеткі, палоскі на блакітных, ружовых, белых палотнішчах, што плывуць ад кожнай машыны, ад кожнай ткачы. Адаючы даніну павагі кожнай прафесіі, як не прысудзіць вам,

Ткачыха Таня Палавінская.

цудоўныя чараўніцы, пальму першыства! А сярод вас, скажамі нам, ёсць майстар высокага класа — найпершая, незменная пераможца ва ўсіх вытворчых спаборніцтвах, гонар камбіната — Зінаіда Бірукова.

Не, яшчэ не закончылася дарога лёну на камбінаце. Яшчэ будзе таксама па-свойму цікавы

і маляўнічы працэс у цэху, дзе тканіна адбеляецца, крухмаліцца, прасуецца ў агромністых машынах-агрэгатах, а ўверсе, над столлю, імчацца, як маланкі, стужкі-палотнішчы.

Потым яшчэ адзін, апошні этап, апошні цэх. Такі спакойны, жаночы, прывычны. Рукі швачак падрубляць гатовыя вы-

Такія дзяўчаты, як Зіна Грыбанова, працуюць у прадзільным цэху.

Лепшая швачка цэха Лідзія Ступакова, начальнік цэха Нэля Шлянская і памочнік майстра Анатоль Мільто.

рабы, зробіць «ажур» або звычайную мярэжку, і... шчаслівай табе дарогі, беларускі, аршанскі лён!

Вось мы і пазнаёмліся крыху з камбінатам. Асабіста я гэтага знаёмства прагла ўжо даўно і шкадую толькі, што памеры артыкула не дазваляюць расказаць пра ўсё, што там убачыла, пра ўсіх, з кім там сустрэлася. Бо і сакратар партыйнай арганізацыі камбіната Клаўдзія Аляксееўна Нікуліна, і старшыня цэхкома прадзільнага цэха Марыя Трыфанаўна Смірнова, і начальнік складальнага цэха Нэля Фёдарэўна Шлянская, і многія іншыя — усе ў адзін голас гаварылі:

— Ведаеце, якія ў нас людзі! Які цудоўны ў нас калектыў! Ёсць і думкі, якімі хацелася б падзяліцца. У прыватнасці, выказаць пажаданне, каб аршанскі камбінат смялей, больш аператыўна прыстасоўваўся да густаў і сучаснай моды, шырэй выкарыстоўваў нацыянальныя матывы ў сваіх вырабах. Думаецца, што час ужо кіраўнікам камбіната пакласці канец доўгім размовам наконт спецапраткі і апрануць нашых майстроў лёну ў прыгожае і зручнае рабочае адзенне. І думаць, думаць яшчэ, як палепшыць умовы працы людзей, не чакаючы, што трэцяя чарга з яе найвышэйшым узроўнем тэхналагічнага працэсу, з кандэнсаваным паветрам і іншымі цудамі здыме гэты клопат на першай і другой чэргах камбіната. Ветэраны таксама заслужылі няспынных клопатаў аб сабе (трэба сказаць, што ўвогуле тут многа робицца і зроблена ўжо).

І ў заключэнне — некалькі слоў пра адзін чалавечы лёс.

...Было гэта даўным-даўно. Толькі што скончылася вайна. Маленькая дзяўчынка з вёскі

Некрашова Багушэўскага раёна, сірата з мнагадзетнай сялянскай сям'і, падалася ў горад. Паступіла ў рамеснае... Памятаеце гэтых дзяўчынак у чорных суконных шынялях, якіх убачылі мы ў першыя пасляваенныя гады? На плечы гэтых, найчасцей сялянскіх, дзяўчынак, як і на плечы ўсяго нашага народа, лёг цяжар пасляваенных нягод... Яна была адной з іх.

— Мы расчышчалі разваліны... Здаецца, увесь камбінат быў тады суцэльнай развалінай. Вучыліся мала, больш працавалі: насілі цэглу, рамантавалі і складалі машыны... І чамусьці заўсёды былі галодныя...

У 48-м скончыла вучылішча і адразу стала памочнікам майстра ў роўнічным цэху. Выйшла замуж, нарадзіла дваіх дзяцей — і толькі пасля гэтага, у 68-м годзе, паступіла ў тэхнікум. Яна і сёння — памочнік майстра ў тым жа цэху, дзе пачынала. І сёння — ростам невысокая, не набрала з узростам знешняй «саліднасці». Але... у тыя дні, калі я сустрэлася з Антанінай Францаўнай Лапцюховай, размаўляла з ёй, у глыбіні душы радуючыся, што яна такая вольная, простая жанчына, і размаўляючы з ёю лёгка, і глядзець на яе прыемна, — яна толькі што вярнулася з XXIV з'езда КПСС.

— Такое для мяне шчасце, такі гонар — быць дэлегатам з'езда! Шчасце на ўсё жыццё!

І радуешся яе шчырасці, яе гонару за сваё рабочае званне і за людзей, якіх прадстаўляла яна там, на з'ездзе, за сваіх сябровак па працы («усіх пералічыце, усіх!») — Яўгенію Судараву, Людмілу Маргаеву, Кацярыну Афанасьеву, Ганну Кузьмянкову, Клару Раманаву, Таісу Мікалуцкую...

...Будуецца на поўны ход трэцяя чарга камбіната. Хочучы здаць яе датэрмінова, на

Муляр Марыя Пархоменка. Адна з тых, хто будзе трэцюю чаргу камбіната.

Фота Ул. Вяхоткі.

паўгода раней, бо гэта вельмі адказная будоўля, яна ўвайшла ў Дырэктывы з'езда КПСС, таго самага, у рабоце якога прымала ўдзел Антаніна Лап-

цюхова, вырашаючы шлях і лёс свайго камбіната.

Шлях ад мешкавіны да батысту...

Алена УЛАДЗІМІРАВА

Швачка Зоя Данутовіч.

У час перапынку.

...УСПОМНІЛІСЯ мне—з маленства яшчэ—непаваротлівыя дзядзькі ў даўжэзных да пят саматканых суконных бурках, з ёмкімі торбамі, напакаванымі харчамі на тыдзень. Дзядзькі тыя—казалі ў нас дома—прыязджалі з «поля», не дзе з-пад Раманава, прыязджалі на саях з прычэпленымі «сучкамі» рэзаць лес. (У тым іх «полі» лесу не было і звання.) І паколькі справа была зімовая, начаваць дзядзькі аставаліся ў нашай вёсцы. Па трое-чацвёрта мужчын у хаце. Платы за начлег з іх ніхто не браў: дзе гэта бачылі, каб пу-

У вёсцы Пуццаты першымі аб'ядналіся для калектыўнай працы і калектыўнага жыцця, разам са сваімі сем'ямі, родныя браты Кашанскія—Пётр і Мікалай. Камуніст Пётр Кашанскі вярнуўся ў дваццатым годзе ў Раманава, акупаванае белапалякамі, на падпольную работу. Ён уступіў у бальшавіцкую партыю яшчэ ў гады імперыялістычнай вайны, за што не раз сядзеў у турме. Даніла Налівайчык, Міхал Турбан, Фёдар Цяцерскі—тыя таксама пайшлі за братамі Кашанскімі.

Якую будучыню, якое жыццё маля-

і за адзін рэйс выкаціў бы палову лесу. Шкада толькі, лясоў не заста-лося ранейшых. Апошняя вайна спля-жыла і лясы, як і людзей...

Цяпер у калгас імя Карла Маркса—ён вырас і ўзбуйніўся на базе той першай камуны, што ўзнікла 21 красавіка 1921 года,—на яго слаўнае пяцідзясяцігоддзе нас, карэспандэнтаў, дастаўляе вынослівы райкомаўскі каняка «газік». Дастаўляе за якую паўгадзіны.

У сувязі з пяцідзясяцігоддзем з дня заснавання калгас імя Карла Маркса ўзнагароджаны Ганаровай граматай

ЛЕНИН ТАК СКАЗАЎ

Прышлі пакланіцца...

Фота У. Л. Вяхоткі.

сціць чалавека ў хату пераначаваць ды яшчэ ўзяць з яго плату... За чыгун гарачае, з печы, капусты начлежнікі разлічваліся з гаспадарамі сваімі сялянскімі навінамі. Затое якімі навінамі!

У колішнім Раманаве—пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі яно атрымала новую назву Леніна,—хадзілі чуткі, людзі аб'ядналіся ў камуну: абагулілі скаціну, зямлю, пазаворвалі межы і ўвесь свой агульны набытак дзялілі таксама камунай...

Гэтым чуткам у нас верылі і не верылі. Каб паехаць ды сам на свае вочы пабачыць тую іх камуну... У нашай вёсцы тады яшчэ толькі збіраліся першыя сходы па калектывізацыі.

А камуна тым часам існавала і хвалявала людскія розумы і сэрцы! І прыцягвала да сябе, як магніт. У камуну ішлі і ехалі—часам з-за свету—шукальнікі і недаверкі, ішлі і ехалі адны, каб пераймаць і вучыцца, а другія, наадварот, каб хлусіць і абліваць брудам. Былі і такія, што лалі ў гаршкі ў печах і ў камунарскія ложкі: што яны ядуць, гэтыя бязбожнікі, і ці праўда, што ўсе яны спяць у адной пасцелі? Камуну падпальвалі, на камунараў замахваліся з-за вугла кулакі...

ваў ім камуніст Кашанскі! Нібыта ён ужо сам пабыў і цяпер вярнуўся з таго будучага жыцця...

У Пятра і жонка была да яго падобная. Настаўніца Ганна Сямёнаўна Кашанская пакінула школу і пайшла камунаркай у камуне сеяць зерне разумнага, вечнага разам са сваім мужам. У маёнтку пана Федароўскага загуло нечуванае ніколі дагэтуль жыццё: з песнямі ішлі камунары на работу, з песнямі варочаліся з работы. А ў дні рэвалюцыйных свят усе як адзін з чырвонымі сцягамі (і зноў жа з рэвалюцыйнымі песнямі) ішлі на мітынг у Леніна. Камунары з чырвонымі бантамі, камунаркі, усе як адна, у сініх спадніцах і чырвоных кофтах. А наперадзе верхам на кані, як баявы камандзір, вёў калону іх першы старшыня камуніст Пётр Кашанскі.

Камуна імя Карла Маркса валодала 80 гектарамі ворнай зямлі, дала 15 кароў, мела 11 рабочых коней, 45 свіней, 8 конных плугоў, 12 барон, адну сеялку, адну жнігарку...

З таго часу прайшло сорак і больш гадоў. Змяніўся за гэтыя гады свет і людзі. Змянілася жыццё. Хто б гэта ездзіў цяпер у лес талакой на саях з тымі «сучкамі»? Калгас шугануў бы грузавік з прычэпам або трактар

Вярхоўнага Савета БССР. Ганаровымі граматамі адзначаны і лепшыя з лепшых сённяшнія працаўнікі калгаса. Пяці ветэранам прысвоена ганаровае званне «Заслужаны калгаснік». Вось іх імёны: Герасімовіч Казімір Міхайлавіч, Кашанскі Мікалай Сільвестравіч, Туравец Алена Сямёнаўна, Папельскі Іван Лаўрэнавіч і Дудар Марыя Пятроўна...

Амаль усе яны з тых камунараў, хто першыя на тых першых васмі конных плугах выйшлі заворваць спрадвечныя межы сялянскай нядолі і галечы.

А які ж ён сёння, праз пяцьдзясят год, калгас імя Карла Маркса? Які ў яго разгон на будучае, якія перспектывы ў новай пяцігодцы?

Паслухаем, што расказвае пра свой калгас старшыня яго Іван Сцяпанавіч Грошаў.

— Цяпер калгас налічвае 345 двароў (успомніце, што камуна пачыналася ўсяго толькі з пяці двароў, ды і якія былі яны, тыя «двары»...) За калгасам замацавана 4294 гектары зямлі, у тым ліку ворнай 2306 гектараў. На фермах 1600 галоў буйной рагатай жывёлы, 1350 свіней.

Большасць работ у паляводстве механізавана. У калгасе 33 трактары,

11 збожжаўборачных, 4 бульбаўборачных, 2 ільноўборачных камбайны...

Тут я прымушаю сябе спыніцца і на нейкі момант успомніць: а як жа ўсё рабілася да гэтых камбайнаў... Колькі жаночай сілы і красы адбіраў адзін толькі сінявокі прыгажун лён, пакуль ты яму на коленах папакланяешся—выпадеш яго, а потым выбе-
раш, потым на таку паб'еш пранікам. Пакуль пасцелеш, пакуль на церніцы, душачыся кастрыцаю, патрэш, потым патрэплеш яго, спрадзеш, вытчаш, выбеліш у вясновых водах ды яшчэ по-

тым сама, тымі ж рукамі, абшыеш з палатна ўсю сям'ю... Добрая палова жыцця сялянкі праходзіла за прасніцаю і кроснамі.

А зайдзіце вы сёння ў любую калгасную хату. Моладзь ні тае прасніцы, ні тых красён ужо ў вочы не бачыць. Гэтак, як і сярпа вы цяпер наўрад ці знойдзеце ў вёсцы. Хіба толькі дзе ржавее пад страхом, каб крапіву абжынаць пападплотцем.

Іван Сцяпанавіч Грошаў расказвае далей:

— У калгасе ідзе культурна-быта-

жыццё, за лепшую будучыню... І тая будучыня прыйшла.

Хіба не сведчыць пра гэта лёс заслужанай калгасніцы калгаса імя Карла Маркса Надзеі Рыгораўны Бахты, што 43 гады працавала ў калгасе даяркай? Пэўна, возера цэлае можна было б заліць з таго малака, што надаіла яна сваімі рукамі. Увесь калгас прыйшоў вітаць яе і дзякаваць ёй у той урачысты вечар. Піянеры прынеслі ёй кветкі, а старшыня калгаса паднёс з паклонам заслужанай калгасніцы хлеб-соль.

Свінарка Яўгенія Мікалаеўна Невяроўская.

Сапраўды «малочныя рэкі» працяклі праз рукі заслужанай калгасніцы Надзеі Бахты.

Людзі паважаныя, людзі працы! Даярка Вольга Пракапеня, Клаўдзія Гамок, Вера Заіка і Ніна Леус.

У новай школе — племя маладое, калгаснае...

вое будаўніцтва. Працуюць тры калгасныя клубы, сельская бібліятэка, сярэдняя і дзве пачатковыя школы. У 147 дамах ёсць тэлевізары, 106 калгаснікаў маюць матацыклы, 2—легкавыя аўтамашыны. Ну і, безумоўна ж, усе калгасныя дамы электрыфікаваны...

І зноў я мушу вярнуцца ўспамінамі да першых дзён камуны. Ёй вельмі далёка, усё роўна як да зорак—гэтак далёка было тады да навін і выгод, з якімі жывуць людзі сёння.

— Пабачыце, прыйдзе час, і па ўсіх нашых вёсках загараць электрычнасць, а на нашых палатках загудуць трактары...—Першы старшыня камуны імя Карла Маркса Пётр Сільвестравіч Кашанскі быў не толькі кіраўнік, ён быў яшчэ і аптыміст-летуценнік.

— Адкуль ты ўсё гэта ведаеш?—у трактары на палатках і электрычнае святло ў хатах хацелася верыць і ўсім яго паплечнікам-камунарам.

— Так Ленін сказаў. Ленін пра гэта клапаціцца.

Што Ленін клапаціўся пра лепшую будучыню сялян—пра гэта на Случчыне ведалі. Ездзіла ж у Маскву дэлегаткай жанчына з вёскі Ісерна Вольга Капацэвіч. Расказвала потым на сходах, як была ў гасцях у Леніна, як Ленін распытваў у яе пра сялянскае жыццё, як даў у падарунак насення канюшыны і сталёвы плуг—каб везла ў сваю вёску, каб агітавала сялян за калектывнае будаўніцтва, за новае

Павагай і гонарам карыстаюцца пенсіянерка Ганна Аляксандраўна Пісарка, даярка Вольга Васільеўна Пракапеня, свінаркі Соф'я Мікалаеўна Дзічкоўская і Яўгенія Мікалаеўна Невяроўская, узнагароджаная ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга...

Беглы пералік імён—ён як быццам і мала запамінальны. Запамінаецца і хвалюе іншае: каму належаць гэтыя імёны. Сярод узнагароджаных з калгаса імя Карла Маркса няма патомных дваран, ніхто з іх продкаў не насіў графскіх ці князёўскіх тытулаў. Патомны іх тытул—сялянін, сялянка. Чалавек на зямлі. Савецкі чалавек.

У пачатку мінулай пяцігодкі калгас імя Карла Маркса прадаў дзяржаве 1790 цэнтнераў мяса, у мінулым, 1970 годзе—3130 цэнтнераў. Летась гаспадарка атрымала 380 тысяч рублёў чыстага прыбытку. Калгаснікам выдалі на кожны працадзень па 4 рублі 33 капейкі. У новай пяцігодцы—новыя планы. 105 цэнтнераў мяса і 452 цэнтнеры малака на 100 гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў, 23 цэнтнеры збожжа з гектара—такая мэта стаіць перад калгасам імя Карла Маркса ў бягучым годзе.

Першыя камунары, якія пяцьдзесят гадоў назад праклалі першую баразну новага жыцця, маюць ужо дарослых унукаў. Разам са сваімі бацькамі моладзь працягвае справу, пачатую некалі іх дзядзі. Так ад пакалення да пакалення, з рук у рукі перадаецца сцяг працы і волі. Савецкі сцяг.

Алена ВАСІЛЕВІЧ

ЯНА Ў ГЕРАІЧНЫМ В'ЕТНАМЕ

Нялёгка было Ганне Мікалаеўне гадаваць без мужа чатырох дзяцей. Малодшая, Тамара, пайшла вучыцца ў вярхоўную школу, каб удзень памагаць маці ў яе працы прыбіральшчыцы. Непрыкметна прайшло дзяцінства, і вырасла Тома, паступіла ў Мінскі інстытут замежных моў. Вучылася добра, захаплялася спортам. Як лепшую студэнтку, яе тут і пакінулі працаваць — выкладаць англійскую мову.

Тамара Рыгораўна Сямёнава аказалася сур'ёзным і ўдумлівым педагогам, у меру патрабавальным і клапатлівым. Студэнты палюбілі маладую выкладчыцу. Тры гады работы ў інстытуце былі для яе добрай школай.

І раптам — рэзкая перамена ў лёсе. Яе выклікалі ў Міністэрства вышэйшай адукацыі і прапанавалі паехаць у В'етнам, выкладаць англійскую мову ў Ханойскім педагогічным інстытуце.

В'етнам... Далёка. Там вайна. Небяспечна... Аднак Тамара дала згоду на паездку.

Мінуў год. Пісьмы з таго краю прыходзяць раз у два тыдні, і кожнае пісьмо хвалюе і ўражвае. Шмат пабачыла і перажыла Тамара за гэты час. Першыя сустрэчы. Спакойныя гутаркі ў далікатнай усходняй манеры, парады, як лепш распачаць работу ў новых умовах. Ханой — вялікі горад, азіяцкая архітэктура перамяжоўваецца з сучаснай еўрапейскай. Сярод шматлікіх храмаў-пагад вылучаецца храм, збудаваны ў 42 годзе нашай эры. Ён прысвечаны сёстрам Чынг Чак і Чынг Ні. Паводле падання, сёстры ўзначалілі атрад воінаў у барацьбе супраць кітайскіх захопнікаў. Атрад загнаў праціўніка ў возера, але ў барацьбе за-

гінулі і смелыя сёстры. Іх вобразы — сімвал свабодалюбства.

Жыццё і быт далёкага В'етнама своеасаблівыя. Работа пачынаецца з 6 гадзін раніцы — у нас у гэты час 10 гадзін раніцы. З 12 да 15 — адпачынак: ва ўмовах трапічнага клімату ў гэтыя гадзіны самая гарачыня.

Вільготнасць, якая даходзіць летам да ста працэнтаў, пры трапічнай гарачыні пераносіцца без прывычкі цяжка. Спаць даводзіцца пад марлевым полагам — ад насякомых. Зімой, у лістападзе — лютым, бываюць рэзкія пахаладанні, тэмпература раптам падае да 10—15 градусаў цяпла. У вільготным клімаце гэта сцюдзёна, уначы трэба надзяваць шарсцяную бялізну.

В'етнамскія таварышы стварылі савецкім спецыялістам добрыя ўмовы. Пасялілі ва ўтульнай гасцініцы.

«В'етнамская мова вельмі музычная, — паведамляе Тамара ў адным з пісем, — у ёй некалькі танальнасцей, якія перадаюць сэнсавыя нюансы. Спачатку я не ведала ніводнага паняцця па-в'етнамску, але хутка засвоіла найбольш распаўсюджаныя словы і выразы. В'етнамскія студэнты вывучаюць рускую мову, прычым вельмі паспяхова, так што мая выкладчыцкая работа ідзе вельмі плённа. Групы, у адрозненне ад нашых, вялікія, але в'етнамцы народ упарты і імкнучыся як мага больш набыць ведаў».

Інстытут — гэта прыстасаванае бунгала, разбуранае вайной, яго ўпрыгожваюць заклікі нахштальта такога: «Толькі веды даюць чалавеку сілу»... І сапраўды, прага ведаў у в'етнамскага народа велізарная.

«Цяпер у ДРВ 6 педінстытутаў. У іх навучаецца

больш як 11 тысяч студэнтаў. Сярод іх — прадстаўнікі шасцідзесяці нацыянальных меншасцей, выхадцы з глухіх джунгляў. Ім трэба было вывучаць спачатку дзяржаўную в'етнамскую, а затым ужо рускую і англійскую мовы. Вучацца шмат жанчын».

В'етнамскія студэнты могуць займацца літаральна суткі напролёт, завучваюць усё ґрунтоўна, саборнічаюць у вучобе. «Вучыся ваяваць не толькі зброяй, але і сілай слова, нават калі гэта варожая мова», — такі лозунг прапанавалі студэнты. На перапынках Тамару — настаўніцу тут ласкава называюць «мамай» — заўсёды акружаюць слухачы, просяць расказаць пра Савецкую краіну.

Цікавы нацыянальны тэатр: там ідуць п'есы, прысвечаныя барацьбе супраць амерыканцаў. У вялікай пашане творы савецкіх пісьменнікаў. Велізарную цікавасць выклікае літаратура аб падпольнай барацьбе савецкіх партызан у гады Вялікай Айчыннай вайны.

«Барацьба. Гэта слова не сыходзіць з вуснаў людзей В'етнама. Калі мы едзем на заняткі з гарадка ў Ханой — я бачу зеніткі. Давялося чуць паветраны бой, страляніну зенітак, агіднае завыванне сірэн. Гэта было не ў кіно, гэта быў подых вайны...», — піша Тамара.

Народ В'етнама гатовы адбіць любую агрэсію. В'етнамцы вельмі дабрадушныя і гасцінныя, але дабрадушнасць — гэта не прыкмета слабасці... «Мне падарылі сувенір, — піша Тамара, — пярсцёнак з металу збітага «Фантома». Трэба было бачыць, колькі значэння надавалі студэнты гэтаму падарунку — сімвалу дружбы і моцы духу ў барацьбе.

Дапамога наша відна

Народ В'етнама змагаецца...

ўсюды. Гэта нашы спецыялісты, нашы барадачы-геолагі, якія знайшлі ўжо шмат карысных выкапняў, гэта і ўрачы, педагогі, простыя будаўнікі. Нямала тут і пасланцаў з іншых сацыялістычных краін. Шмат нашай тэхнікі. Калі я ўбачыла мінскі трактар, які дзелавіта цягнуў воз з грузам, — я была шчыра ўсхвалявана і ўзрадавана...».

Вайна наклала свой адбітак на ўсё. Усюды можна бачыць людзей у ваенным адзенні, мужчын і жанчын. На палях — залітых вадой рысавых квадра-тах — жанчыны па калені ў вадзе садзяць рыс, як рабілася многія стагоддзі назад. Але за плячыма вісіць карабін: людзі заўсёды напалатове. У вазака, што кіруе сонным буйвалам, які цягне старажытную арбу на гумавых колах, таксама карабін за плячыма. Народ В'етнама — працаўнік і салдат. Надыходзіць гарачае лета. Неўзабаве Тамара вернецца дадому, у родны Мінск. Гэта будзе ў кастрычніку сёлета года. А пакуль яна нясе ганаровую і патрэбную дзяржаўную службу.

М. СЯРЖАНІН,
кандыдат географічных
навук

«ЖАНЧЫНЫ-ГЭТА»

«ПРИВЕСАК» ГРАМАДСТВА»

Становішча працуючых жанчын у Заходняй Германіі незайздроснае, хоць фармальна там існуе раўнапраўнасць. У адной з тэлевізійных перадач яно не без падстаў параўноўвалася са становішчам неграў у ЗША. Сёння ў ФРГ працуе каля 10 мільёнаў жанчын, але ім усё яшчэ адмаўляюць у аднолькавай плаце за аднолькавую з мужчынамі працу і ў многіх выпадках перашкаджаюць удасканалвацца ў сваёй прафесіі. Прадпрыемцы жанчыну цэняць толькі як танную рабочую сілу, пазбаўленую шмат якіх правоў.

У сярэднім зарплата жанчын у ФРГ на 30 працэнтаў ніжэй у параўнанні з зарплатай мужчын. У швейнай прамысловасці яны зарабляюць на 23, у электроннай — на 26, у шкляной — на 34, а ў друкарскай справе нават на 38 працэнтаў менш за сваіх калег-мужчын. Афіцыянткі атрымліваюць заработную плату на трэць менш, чым афіцыянты. Паводле дзённых Статыстычнага федэральнага ведамства, прыбытак за ўвесь жыццёвы перыяд заходнегерманскай жанчыны з вышэйшай адукацыяй на 163 000 марак меншы за прыбытак мужчыны, яе калегі па прафесіі. І гэта не таму, што яна працуе менш або не так прадукцыйна, а проста таму, што яна жанчына. У Заходняй Германіі ўсё яшчэ дзейнічае прынцып, які дырэктар аднаго з буйных заводаў электроннай прамысловасці ФРГ сфармуляваў так: «Аднолькавая заработная плата за аднолькавую працу — гэта далёкая ад жыцця сацыяльная рамантыка. Жанчына нешта іншае, таму ёй і плацяць горш, чым мужчыну. Гэта было так, гэта ёсць так і застанеца так».

У той час, калі заходнегерманскія сродкі масавай інфармацыі паказваюць жанчыну як выпешчанае стварэнне раскошы і аб'ект спакусы для мужчыны, на самай справе яна — «прывесак» заходнегерманскай эканамічнай сістэмы. Калі сёння ў ФРГ многія замужнія жанчыны ўладкоўваюцца на работу, то ў большасці выпадкаў не таму, што яны вельмі любяць сваю прафесію і не таму, што хочуць развіваць свае здольнасці і сваю асобу, а з прычыны чыста эканамічнай. Прафесіянальная дзейнасць для масы заходнегерманскіх жанчын і без таго цяжка сумяшчаецца з іх абавязкамі ў хатняй гаспадарцы і сям'і. Вельмі мала дзіцячых садоў і ясляў (напрыклад, на 23 дзіцяці, маткі якіх працуюць, прыпадае толькі адно месца ў яслях). Вынікі празмернай нагрузкі можна ўбачыць са статыстычных дадзеных.

Што датычыць смяротнасці маці і дзяцей, то ў гэтых адносінах ФРГ пераўзыходзіць усе еўрапейскія краіны, за выключэннем Партугаліі! Кожныя восем гадзін адна заходнегерманская маці памірае перад родамі, у час іх або пасля родаў. У кожнай пятай працуючай жанчыны роды адбываюцца заўчасна, і штогод 18 000 дзяцей, маці якіх працуюць, нараджаюцца мёртвымі або паміраюць пасля паяўлення на свет. Усё гэта вынік недастатковага сацыяльнага абслугоўвання дзяржавай.

[«Панарама ГДР»]

У ПОЙМЕ ракі Арэсы, апетай Янкам Купалам, раскінуліся землі калгаса «Зара». Не выпадкова носіць ён такую назву: так пажадалі былыя беднякі-палешукі, аб'яднаўшыся ў камуну. У калектыўнай працы яны бачылі зару свайго новага жыцця...

А якія яны сёння, людзі палескія? Вёска Бабровічы. Высокія, прасторныя будынкі, светлыя вокны. Над дахамі ўзвышаюцца антэны тэлевізараў. Раніцай трашчаць на вуліцы матары матацыклаў, на брыгадным двары вуркочуць трактары, аўтамашыны.

Прыветны, рухавы дзядок ахвотна паказаў, дзе жыве даярка Вольга Ануфрыеўна Басякова. На яе сядзібе два дамы — стары, які ледзь не да

І Вольга Ануфрыеўна пачала вучыцца. Наведвала іншыя гаспадаркі, пераймала лепшыя метады догляду жывёлы. Шмат карысці далі парады спецыялістаў і заняткі ў зааветэрынарным гуртку.

Чалавек у жыцці — што ў дарозе. Вызначыць сабе які-небудзь арыенцір, пакуль дасягне яго — новы з'явіцца. І так — заўсёды. Арыенцір Вольгі Ануфрыеўны быў тры тысячы кілаграмаў малака ад каровы. Хоць і нялёгка было, але гэты рубаж адоле. На грудзях заззяла яшчэ адна ўзнагарода — медаль «За працоўную доблесць».

Ленінскі юбілейны год быў годам вялікіх здабыткаў у працы. Ёй пры-

ДАЧКА ПАЛЕСКАГА СЕЛЯНІНА

вонкаў урос у зямлю, і новы, са смалістых жоўтых бяргавяў. Насустрач выйшла маладая, ветлівая гаспадыня. Запрасіла ў дом. У пакоях чысціня і парадак. Даведаўшыся, чаго мы прыйшлі, яна крыху разгубілася, зачырванелася.

— Ды што вы, якая ж я лепшая! Працую, як усе.

Шаснаццаць гадоў мінула з той пары, як Вольга Ануфрыеўна Басякова «запісалася» ў даяркі. Летась надала ад кожнай каровы сваёй групы амаль па чатыры тысячы кілаграмаў малака і выйшла ў рады пераможцаў у сацыялістычным спаборніцтве сярод даярак раёна.

Да вяршыні працоўнай славы Вольга Ануфрыеўна прыйшла не адразу. Не заўсёды было ў дастатку кармоў для жывёлы, каровы часта хварэлі, шмат цялят не выжывала. Не раз думала маладая даярка ўсё кінуць-рынуць і з'ехаць з вёскі.

— А астатнім хіба лягчэй? — дакорліва казала ёй маці. — Але ж трымаюцца, не ўцякаюць. Ведаю, цяжка табе, дачушка, — мякчэй матчын голас, — але патрывай. Ну, паедзеш ты, перачакаеш, а потым з якімі вачыма вернешся назад, як на людзей зірнеш? Вось, скажучы, выгадала Басячыха дачушку. На гатовыя пірагі-каўбасы і яна зараз ласая...

У клопатах міналі дні. Мацнела гаспадарка. На фермы прыйшлі электрычнасць, механізмы. Працаваць зрабілася лягчэй. Пра поспехі Вольгі Ануфрыеўны хутка загаварылі ў наваколлі. І вось вялікая радасць — яе ўзнагародзілі ордэнам «Знак Пашаны».

— Гэта яшчэ не мяжа, — казала Вольга Ануфрыеўна сяброўкам. — Каровы ў мяне харошыя, ад іх можна яшчэ больш атрымаць малака. Вось думаю за кнігі сесці.

своілі званне «Заслужаная калгасніца», узнагародзілі юбілейным медалем.

Клопаты... Іх шмат, і не толькі ў Вольгі Ануфрыеўны. Праўленцаў хвалюе механізацыя жывёлагадоўчых ферм, будаўніцтва новых тыпавых памяшканняў. Пра гэта гаварылася і на Трэцім з'ездзе калгаснікаў Беларусі, дзе абмяркоўваўся праект новага Прыкладнага Статута. Дэлегатам на ім была і Вольга Ануфрыеўна. Яна добра памятае словы Першага сакратара ЦК КПБ тав. П. М. Машэрава. У сваім дакладзе ён адзначыў, што неабходна за бліжэйшыя два-тры гады ажыццявіць поўную рэканструкцыю жывёлагадоўчых памяшканняў, прадугледзеўшы ў іх сучасную тэхналогію і арганізацыю працы з поўнай механізацыяй і аўтаматызацыяй усіх працэсаў. Трэба, каб было больш малака і мяса, каб жывёлаводам працавалася лягчэй.

На Бабровіцкай малочнатаварнай ферме хутка пабудуюць чатырохградны кароўнік — з аўтапаеннем, электрадойкай, транспарцёрам для раздачы кармоў і ўборкі гною.

— XXIV з'езд КПСС шмат увагі аддаў развіццю сельскай гаспадаркі краіны, Беларусі таксама. Будзем з новымі сіламі брацца за выкананне рашэнняў з'езда. Сілы ёсць, жаданне працаваць вялікае, — гаворыць Вольга Ануфрыеўна.

Беларускае Палессе... Непазнавальнае ты, як і людзі твае. Новае ты, новыя і працаўнікі твае. Адна з такіх — Вольга Ануфрыеўна Басякова, заслужаная калгасніца, дачка былога бедняка-палешука.

Ул. ТРЫБУНАЛАУ,
Н. МАТВЕЕНКА.

Глускі раён.

Нашы сяброўкі з янтарнага краю

Мал. К. Ціхановіча.

Мірдаз КЕМПЭ,
народная паэтэса Латвійскай ССР

Шчасце

Я лёгкіх не люблю шляхоў,
Пра шчасце лёгкае не дбаю,
Не прагну бесклапотных сноў:
Я шчасця цяжкага жадаю.

Людзей халодных і пустых
Яно, напэўна б, падкасіла,
Яно і не для рук слабых,—
Яно не кожнаму пад сілу.

Яно не ведае нуды,
Драмаць у цемрыве не хоча,
Сярод жывых яно заўжды
І молатам жыцця грукоца.

Не будзе, смелае, шукаць
Для баязліўцаў апраўдання.
Хачу я шчасце здабываць
У працы мужнай і змаганні.

Хай у суровасці сваёй
Яно нялёгка нам даецца,
Хай будзе доляй баявой,
Хай будзе новай песняй сэрца!

Латвія

Мяне ты клічаш сінімі лясамі,
Гаворкай птушак,
рэчак галасамі.
Твае вяскі да мяне прастор прыносіць,
І свежым халадком чаруе восень,
Пакінуўшы сляды на нівах, на пракосах.

Ты мне ўяўляешся галубкаю лясною
І белым буслам над бацькоўскаю
страхою.
Там мой народ жыве ласкавы,
непакорны.
О, колькі ён разоў пераадольваў гора!
У ім — спакойны, мудры дух памораў.

Мяне гукаюць вецер твой, твае
сцяжынікі,
На могілках, за вёскай, жоўтыя
пячынкі...
О Латвія,
ты светлаю струною
Гучыш з жывымі,
з мёртвымі,
са мною!

Цэцылія ДЗІНЭРЭ

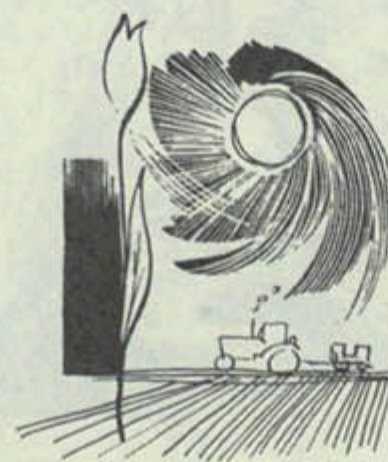
Працавітая ЗЯМЛЯ

Сляпы, упарты шэры крот
Усё працуе, ўсё капае.
І многа ў парастка турбот,
Бо ён нялёгка прараствае.

Нібыта пераймае зорку
Малы руплівы светлячок.
Дзень закілзаў вятроў
чацвёрку—
Вясёлы гул ідзе здалёк.

І чуцен трубны кліч чмяля
Над яркай летняю далінай.
Так працавітая зямля
Не спачывае ні хвіліны.

Пераклала
Эдзі АГНЯЦВЕТ

ДЗЯКУЙ!

Вось і падыходзіць да канца чарговае дзяжурства. Ганна Фёдараўна спынілася каля маладой дзяўчыны:

— Як ты, Лена, адчуваеш сябе?

— Ды ўжо лепей, Ганна Фёдараўна. Дзякуй вам за вашы клопаты...

Амаль 16 год працуе медсястрой Астравенскай бальніцы Ганна Фёдараўна Шылкова. Пасля заканчэння Аршанскага медыцынскага вучылішча яе накіравалі сюды, у Астроўна. Хутка бягуць гады. Сёння яна—вопытны медык...

Працы шмат. Сям'я, гаспадарка адымаюць шмат часу. Гэта толькі падумаць: сямёра дзяцей! Старэйшая, Ларыса, ходзіць у сёмы клас, а самай маленькай, Танечцы, толькі годзік. Трэба ўсіх накарміць, абмыць, прасачыць за вучобай. Цяжкая адной. Дапамагае ёй муж, саўгасны шафёр Анатоль Ягоравіч Лоскі.

Вось так і спраўляецца Ганна Фёдараўна. У калектыве медыкаў Астравенскай бальніцы яе паважаюць: чулы, уважлівы чалавек. Усю сваю энергію і вопыт аддае ахове здароўя людзей.

Нядаўна радасная вестка прыйшла да Ганны Фёдараўны: яна ўзнагароджана ордэнам «Мацярынская слава» III ступені.

В. УНУКОВІЧ

Бешанковіцкі раён.

ВЫІЯТА З ГНЯЗДА ЛАСТАЎКА

Не было сну Лукер'і ў гэтую ноч. Варочалася з боку на бок, шчыльна заплюшчвала вочы, адганяла няпрошаныя думкі. Спрабавала лічыць да сотні — не дапамагло, да тысячы — тое самае.

Навокал усё даўно суцішылася, усё замерла. «Хай бы ўзняўся вецер ці ўдарыў па шыбах буйны дождж — можа палягчэла б на душы, было б не так цяжка. Колькі давала яна людзям добрых парад, а хто ёй што параіць? Праўду кажуць: чужую бяду рукамі развяду, а да сваёй розуму не дабярэ. Да каго падацца, з кім параіцца?»

А Сцяпану што, спіць сабе, як пшаніцу прадаўшы. Спяць аднавяскоўцы, мо ўвесь белы свет спачывае, толькі яна не можа заснуць. Сэрца стукае так, што, здаецца, у суседняй хаце чуваць: тах, тах, тах... Хо-чацца ўстаць, глянуць на гадзіннік, але ж дзе ты раз-бярэш без святла тыя маленькія лічбачкі? Ды на-вошта гадзіннік: даўно праспявалі першыя пёўні.

Вочы ўзіраюцца ў цемру. У нейчым двары забра-хаў сабака. Ці яму здалася, ці хто сапраўды прашы-баваў па вуліцы. Ляніва, без азарту і злосці сабака пагаўкаў і змоўк. Праз хвіліну ледзьве чутна недзе скрыпнулі веснічкі, зноў усё сціхла, толькі дзесьці далёка-далёка прагучэў гудок цеплавоза. Мо гэта ма-шыніст заўважыў здалёк небяспеку, а мо каго засця-рожыў, пра некага паклапаціўся. А хто паклапоціцца пра яе, каму выказаць свой боль?

Зноў зашчымела ў грудзях. Хто яе пашкадуе, хто паспагадае, калі родны мужык толькі пасміхаецца з яе трывогі і клопатаў? З ім жыць, як мокрае паліць. Няма каб умяшацца, забараніць, сваю бацькаву ўла-ду паказаць. Праўда, сама Лукер'я не прызнавала яго ўлады, заўсёды верх над ім брала, на сваім ста-віла. Сцяпан часам паспрачаецца ды плюне: «Ат, цябе не пераканаеш!» — рукой махне, нацягне шапку на вушы і пойдзе ў сваю майстэрню. А за ім і Галя, схпіўшы са стала лустачку хлеба. Будуць там да позняга вечара корпацца ў якім-небудзь маторы — вунь колькі цяпер у калгасе машын, і ніводная не мінае Сцяпанавых рук.

Толькі аднойчы не пагадзіўся з Лукер'яй. Ледзь іхняе вяселле не расклеілася. Адмовіўся шлюб у царкве браць — і годзе. Як ні ўпарцілася, а ён на сваім паставіў...

Рука налілася цяжарам, самлела, увесь правы бок нібы адзеравянеў. Яна павярнулася на спіну, роў-ненька лягла, выцягнула ўдоўж тулава рукі. Здаец-ца, знайшла зручнае месцейка, а сну няма і няма...

— І ў каго яна ў мяне такая ўпартая ўдалася? У людзей жа дзеці як дзеці, паслухмяныя, што маці скажа, тое і зробіць, а мая Галя? Мусіць, па бацьку пайшла. Той, бывала, таксама маўчыць, ні словам не агрызнецца, не запырэчыць, але ж зробіць, як сам захоча. Ды яшчэ гэты баламут, — нібы ўзрадавалася Лукер'я, прыгадаўшы галоўнага віноўніка. — Затлу-міў дзяўчыне галаву. Маладзенькая, дурненькая, з яе, як з воску, што хочаш зляпіць можна.

Але тут успомнілася ўчарашняя размова.

— Мам, а мам! — адчыніўшы дзверы з другой ха-ты, паклікала Галя.

— Угу, — прабурчэла маці, корпаючыся ля печы.

— Паслухай, мам, я даўно хацела табе сказаць...

Лукер'я прыставіла вілкі да сцяны, выперла хус-цінкаю спацелы твар. Што ж ты мне скажаш, мая дачушка, мая ластаўка? Ой, мусіць, нездарма ты ўчо-

ра аж да паўночы стаяла ля варот з тым чарнявым! Нельга сказаць, каб Лукер'я была супраць даччынога замужжа. Але калі тое яшчэ будзе? Праўда, падушкі з гусінага пуху вялікія прыгатавала. Ляжаць на Галіным ложку, як гара, аж дыхаюць. Усчынала гаворку са Сцяпанам:

— А што, бацька, як выскачыць Галя замуж ды нас з табой пакіне?

— Так ужо і выскачыць, — адмахваўся муж. — А калі і выскачыць, дык ці ж ты яе шчасцю не ўзрадуешся?

Гэта яна не ўзрадуецца! І ўдзень і ўначы толькі і думае пра Галіна шчасце. Якая маці зычыць благога сваёй дачушцы?

Пільна сачыла за дачкой Лукер'я, з вачэй не спускала. Спала і ў сне сніла, што Галя ў навуку пойдзе, доктарам стане. А тут, як на грэх, Рыгора Піліпчака са службы прынесла. Не сказаць каб надта прыгожы, але зграбны, усмешлівы, выправачка вайсковая. Чула матчына сэрца, што нездарма гэты хлопец да Сцяпана паддобрываецца, памочнікам да яго пайшоў у майстэрню. А Галя там з малых год, як у сябе дома, нават камбінезон сама сабе пашыла, каб сукенкі не пэцкаць.

Лукер'я перастаўляла чыгункі з месца на месца, падкідала сухія сасновыя паленцы.

— Мам, — паўтарыла Галя, — ты паслухай, што я скажу...

У руках яна трымала нейкую паперку. Божухна, няўжо заява аб шлюбе?

— Глянё, прыйшоў выклік мне на курсы механізатараў. Праз тыдзень паеду ў Гомель!..

Ад нечаканасці Лукер'я села на зэдлік, але зараз жа падхапілася і, нібы анямелая, хвіліну ці дзве маўчала, не магла вымавіць слова.

— Ці ж я для гэтага цябе гадала? — з крыўдай загаварыла яна нарэшце. — Дзе ж гэта бачылі, каб адзінае дзіця ды не давесці да ладу? Думала, не будзеш, як я, век таўчыся ля калгаснай гаспадаркі, знойдзеш сабе лёгкую працу. Гэта ўсё ён, ён цябе настроіў! Сам не здолеў, як іншыя хлопцы, у горадзе ўладкавацца. Вярнуўся, толькі ў калгасе яму сонца свеціць! І цябе, дурненькую, падбіў звязца з механікай. Не будзе майго дазволу! Хіба ж гэта жаночая справа? Вунь Ганька Архіпішка ў горадзе жыве. Адрабіла свае гадзіны — і хоць трава не расці. Або, глядзі, Нінка Петракова перакладае паперкі ў прамкамбінаце, у сухім сабе, у цёплым, а ты куды цэліш? Я думала...

— Я таксама доўга думала, — перапыніла яе Галя. — Я ж дарослая, школу скончыла, было калі падумаць. Мне ў полі ды каля машын цікавей, чым паперкі парадкаваць. А без машын цяпер у сельскай гаспадарцы нельга, яны памагаюць у працы.

— Ах, дык гэта бацькава работа! Сам не вылазіць з майстэрні і дачку прывабіў!

Лукер'я ў каторы раз зацягвала ражкі паркалёвай хусцінкі. Стукае там, ляпае жалезкамі, стары корч — няхай ляпае, а чаго ж дзяўчыну зводзіць?

Погляд яе спыніўся на Галіных руках. І такімі яны здаліся тонкімі і кволымі. «Няўжо ж яны здолеюць трактарам кіраваць?»

— Можа ты яшчэ і на трактар сядзеш?

— Не ведаю, мама, гэта вельмі шырокая галіна — механізацыя. — Галя абхапіла маці за шыю, прыціснулася да яе шчакі, як рабіла заўсёды, калі хацела ўлагодзіць і схіліць на свой бок.

— Ты не палохайся, мама. Рыгорка кажа, што наробяць хутка такіх трактараў, што ў кабінку ні пылу, ні дажджынікі не пападзе...

— Яшчэ чаго! — перабіла Лукер'я. — Усё гэта баламут твой, Рыгорка, яго ўгавораў паслухалася.

— А Рыгорку ўсё ў калгасе паважаюць...

— І ты, відаць, больш за ўсіх?

— Вядома, і я таксама, — пачырванеўшы, вымавіла Галя. — Чым жа ён кепскі хлопец? — дадала яна і апусціла вочы.

— Можа шчэ і замуж за яго збіраешся? — наважылася заадно ўсё высветліць Лукер'я.

— Покуль што не. А як скончу курсы...

— Як скончу курсы, — перадражніла Лукер'я. — А як твой Рыгорка не дачакаецца цябе? Ты на курсы, а ён у сваты, вунь колькі дзяўчат у вёсцы!

— Як вельмі любіць, то дачакаецца!..

Раззлаваная Лукер'я падхапіла анучай ёмкі чыгун варанай бульбы з прыпечка і паставіла на ўслон. І не вытрывала, хапілася за фартух, скамячыла яго і слязу выцерла.

Плакала Лукер'я днём, плача і ўначы. Плача, што хутка расстанецца з дачушкай, плача, што не паслухалася Галя яе ўгавораў. А як хацелася ўбачыць яе доктаркай у белым халаце! Пахваліцца перад суседкамі! Такая здатная да навукі, а тут на табе, сядзе на трактар у зашмальцаваным камбінезоне... Пры гэтай думцы слёзы ручайком паліліся. Хіба для такога жыцця песціла яна сваю дачушку!

Усё было б не так, калі б Сцяпан забараніў сваёй бацькоўскай уладай. Толькі дзе там! Ён нават пахваліў Галю, што добра зрабіла.

— Вылятае з гнязда наша ластаўка! — галасіла Лукер'я.

А ён: «Ластаўка птушка такая, што вылятае і зноў у сваё гняздо вяртаецца. Вернецца і Галя».

Сплаканая і змораная, засынае пад самую раніцу Лукер'я. Спіць яна неспакойным, трывожным сном. Сніцца ёй, што ў зашклёнай кабінцы чырвонага трактара сядзіць за рулём яе Галя. І вядзе трактар на прасткі ад аселіцы да сасновага бору. Нібы тут балота не было ніколі. Следам за трактарам уздымаюцца скібы ўзаранай зямлі. А вось Галя на камбайне плыве па залатой шырокай ніве. З рукава камбайна цячэ ў кузаў машыны буйное, цяжкое зерне. Лукер'я даганяе Галю, бяжыць што ёсць моцы, задыхаецца, спелыя каласы балюча сцябаюць яе па твары...

І раптам яна апынулася ў вялікім светлым цэху. Галя ў белым халаце стаіць ля шчытка, трымае ў руках бліскучы мікрафон і некаму падае каманду:

— Падняць напор вады...

Далей Лукер'я не разбірае слоў дачкі. І тут раптам за акном лінуў роўны і спорны дожджык. А Галя зноў некаму абяцае: «Вецер? Калі ласка», — і тут жа падзьмуў мяккі прыемны ветрык, закалыхаліся фіранкі на расчыненых вокнах.

Лукер'я хоча нешта запытацца — але раптам насунуліся поцемкі, нічога не відаць. Галя ўключае рубільнік — і зараз жа ярка ўспыхваюць вокны белакаменных дамоў, льецца яркае святло праз шкляныя сцены палаца-клуба. Раптам перад Лукер'яй самі адчыняюцца вароты фермы. Па шкляных трубах бяжыць малако проста на завод. А вунь паабাপал сцяжыні буйныя памідоры чырванеюць на высокіх кустах, нібы яблыкі на маладых дрэўцах.

Бяжыць Лукер'я, хоча расказаць Сцяпану пра гэтакія дзівы, кідаецца на прасткі да рачулікі, а замест яе бачыць блакітнае мора, па ім плыве белы цеплаход. А навокал сады зелянеюць, аж да зямлі звісае голле, усыпанае наліўнымі яблыкамі. Яна працягвае руку, хоча сарваць румяны яблык. Нехта хапае за плячук і моцна трасе.

— Луша, Лушачка, што ты так позна заспалася?

Лукер'я даўно не чула такіх ласкавых слоў. Сцяпан даўно кліча яе Лукер'яй ці Лушкай. Яна павольна расплюшчвае вочы. Сцяпан стаіць побач, не здымаючы рукі з яе пляча.

Яркі сонечны сноп урываецца ў расчыненае акно...

Слугі народа — так называемы выбраных намі дэпутатаў. Дзень выбараў — сапраўды ўсенароднае свята. І гэта зразумела: у самых масавых органах народа — Саветах, якія ажыццяўляюць на месцах палітыку партыі і дзяржавы, пачынаюць работу лепшыя з лепшых. Сярод прысвечаных у высокае званне дэпутата — Іна Арсеньёўна Стаўроўская, старшыня Баранавіцкага гарвыканкома.

НЯСПЕШНЫІ цягнік-дизель мінае станцыі і паўстанкі. У вагоне ўсяго некалькі пасажыраў «далёкай» трохгадзіннай язды: большасць выходзіць, праехаўшы два-тры прыпынкі. «Далёкім» ужо надакучыла падарожжа: і часопісы пачыталі, і пра надвор'е пагаварылі, і заседзеліся — хутчэй бы прайсціся! Тым больш, што сонца весела смяецца, зазіраючы ў акно, — ну, што, не надакучыла сядзець?

Мая суседка незадаволеная захопвае нейкі часопіс з яркімі стракатымі старонкамі.

— Якое ўбоства!

Я не зусім разумею сэнс яе вокліча і, спытаўшыся дазволу, разглядаю вкладки. Гэта «Амерыка». На той старонцы, дзе спынілася суседка, ледзь не на палову аркуша заглавак: «Як жыве сям'я вадзіцеля грузавіка ў Нью-Йорку». Традыцыйная спасылка на сярэдняга амерыканца. У гэтай ролі — ролі людзей, да немагчымасці задаволеных жыццём, нейкія Майкл і Фрэнсіс. Відаць, аўтар паставіў перад сабой мэту — з арыфмометрам у руках вывесці формулу сямейнага і жаночага шчасця. Было часам смешна, часам няёмка за надакучлівую нетактоўнасць, з якой ішоў ён па пятах за Фрэнсіс, не забываючыся напісаць пра пакупку паперы для прыбіральні, доларам вымяраючы настрой людзей, іх адносіны, іх уяўленні. «Мы задаволены жыццём», — завучана гаварыла Фрэнсіс. — Мы нікому не вінаваты ні долара, а для паўнаты шчасця нам не хапае хіба што аўтамашыны».

І... нічога больш. Усё шчасце ў яе ўяўленні або ва ўяўленні аўтара круцілася на восі дом — грошы. Гучэла гэта незразумела, па-чужому і, наперакор спадзяваннем аўтара, прымушала не зайздросціць гэтым людзям, а шкадаваць іх.

«У мінулую нядзелю мы падсмажылі шэсць куранят, здорава?» — захапляўся Майкл.

«Каб у мяне было тысяч сто, я разлічыўся б за дом і рэшту паклаў бы ў банк на рахунак дзяцей».

«Двухкватэрны дом, які застаўся ў спадчыну ад маці,

13 чэрвеня — Дзень выбараў у Вярхоўны Савет БССР і мясцовыя Саветы рэспублікі.

Майкл падзеліць з трыма дзецьмі свайго нябожчыка брата, які памёр ва ўзросце 40 гадоў ад сардэчнага прыступу».

«Дом, які яны купілі за 27 тысяч долараў, цяпер можна прадаць не менш як за 45 тысяч», — гэта ўжо словы аўтара.

— Усё на продаж, — гаворыць мая суседка, пераканаўшыся, што я таксама «вывучыла матэрыял». — Дзяліць спадчыну з асрацелымі пляменнікамі... Як вы думаеце, яна шчаслівая?

— Хто? — не адразу сцяміла я.

— Ды ягоная жонка. Вось ён нічога не забыў — стол з пласцікавым верхам, кухня з лінолеумам. І грошы, грошы... Не ведаю, ці многа ён знайшоў бы ў нас ахвотніц для такога шчасця за белымі фіранкамі...

— Вы, напэўна, не маглі б без работы?

— А вы?

Мы абедзве ўсміхаемся, уявіўшы жыццё, абмежаванае кухняй, магазінам, дзецьмі, і невыказную радасць ад таго, што купілі па дзяшоўцы кавалак выразкі.

Загаварылі пра работу, пра сям'ю, пра жаночыя клопаты.

— Вы да каго ў Баранавічы едзеце? — нечакана спытала спадарожніца, шчоўкнуўшы засцэжкай сумкі-партфеля. — Можце спыніцца ў нас...

— Дзякую. Мне да старшыні гарвыканкома. Вось баюся, каб не размінуцца з ім у дарозе.

— Не з ім, а з ёй, — папярэла яна. — У нас старшыня жанчына. Іна Арсеньёўна Стаўроўская.

ДА Іны Арсеньёўны Стаўроўскай было ў мяне пісьмо нашай чытачкі — адно з тых, якія пішуць у горкую хвіліну: нічога не просячы, разлічваючы, напэўна, толькі на маральную падтрымку. Распалася сям'я, жонка з дзвюма маленькімі дзяўчынкамі пакінула мужа, хоць вось-вось павінна была атрымаць жыллё.

Калі я пабачылася з аўтарам пісьма, акуратнай, з густам апраўтай жанчынай, з яе дагледжанымі дачушкамі, то зразумела — слёз не будзе.

— Усё ўладзіцца, — нібы сцвярджала яна мяне. — Старэйшая будзе ў садзіку, малодшая са мной (жанчына працуе ў дзіцячай установе). — Вось толькі памяншацца трэба з кім-небудзь месцам у садзіку, каб дзеці былі разам.

Вось таму і накіравалася я ў гарвыканком, хоць час быў нязручны: ішло пасяджэнне выканкома. У перапынку, разглядаючы жанчын, што выйшлі з залы, я старалася адгадаць, хто з іх старшыня, і спынілася ў нерашучасці. Тады сакратар падказала:

— Іна Арсеньёўна, гэта да вас...

Шэравокая шатэнка з сабранымі ў вузел валасамі, акуратнымі кудзёркамі на скронях, у моднай сукенцы зрабіла крок насустрач. У вушах дзвюма кропелькамі бліснулі завушніцы. Гэта ж хутка мільганула яе ўсмішка...

— Адкладзем на заўтра. Сёння, бачыце, у нас выканком.

— А ці можна і мне прысутнічаць?

Я трапіла на «бытавую» частку выканкомаўскай праграмы: абмен кватэрамі.

Голас у Іны Арсеньёўны ўпэўнены, мяккі. За нейкае кароткае імгненне, апусціўшы вочы, яна паспявае прачытаць імя і імя па бацьку таго, хто ўвайшоў (а магчыма, і так ведае?).

— Іван Пятровіч, якія ў вас матывы для абмену?

Задаюць пытанні, спрачаюцца або згаджаюцца члены выканкома. І вось што цікава: уражанне такое, што ў гэтым горадзе са стотысячным насельніцтвам яны як быццам ведаюць кожную сям'ю. Афіцыйная частка гутаркі часам перапыняецца неафіцыйнымі рэмаркамі:

— Памятаеце, гэта тая жанчына, у якой два разы нарадзілася па двое блізнят...

— Суседзі — нядрэнные людзі...

— Цудоўны ўчастковы ўрач, хворыя ад яе ў захапленні...

Пазней, калі я спытала, адкуль члены выканкома чэрпаюць дэталі, характарыстыкі, падрабязнасці жыцця і быту кожнай сям'і, Іна Арсеньёўна адказала: усе мы шмат гадоў жывём у горадзе, усе мы старанна вывучаем пытанне, перш чым вынесці на выканком, вядзем прыём, гутарым з чалавекам. Так і складаюцца знаёмствы, так і пашыраецца веданне людзей...

— Пераходзім да наступнага пытання. На парадку дня Паўночны раён. Будаўніцтва заводаў аўтаматычных ліній і сярэньных вежаў, пра якія гаворыцца ў Дырэктывах XXIV з'езда. Пачнем абмеркаванне. Дакладваюць па гэтаму пытанню таварышы...

З чаго пачынаецца новы го-

рад, новы раён, новае прадпрыемства? Мы прывыклі лічыць першапраходцамі тых, хто забіў у зямлю першы калок, паклаў першую цагліну ў будучы фундамент новабудовлі. Але перш чым ляжа на сваё месца гэта першая цагліна, перш чым будзе забіты першы калок—тут ці дзе ў іншым квартале, мясцовыя органы з усеабдымным імем Саветы ўсё як след абмяркоўваюць: дзе будзе яслі для дзяцей рабочых яшчэ не пабудаванага завода, на колькі месцаў запланавана сталовую, дзе размясціць магазіны...

Мяняюцца пытанні на парадку дня выканкама. Але пра што ні ідзе гутарка: пра графік выканання будаўніча-монтажных работ ці штаты медыцынскіх устаноў, старшыня выканкома ўмее завастрыць увагу на галоўным, скаардынаваць некалькі нібы разнапланаваных пытанняў, высветліць пункт гледжання ўсіх членаў выканкома. І пры ўсім тым у дзелавой яе размове ёсць штосьці жаночае: мяккасць, такт, абаяльнасць. Там, дзе ў голасе мужчыны пачулася б металічная нотка, у Іны Арсеньёўны наадварот: «я вас вельмі і вельмі прашу...»

НАЗАЎТРА раніцой мы сустракаемся ў кабінце Іны Арсеньёўны. З адчыненых вокнаў даносіцца заўзятае чырыканне вераб'ёў, гул машын. Гадзіннік у куце няспешна адлічвае час, і гэта неяк не стасуецца з рытмам жыцця гаспадыні кабінета: званкі, жалезны па хвілінах расклад—дзе быць, куды паспець.

На ганаровым месцы—сцяг «Пераможцу ў сацыялістычным спаборніцтве гарадоў па жыллёваму, культурна-бытавому будаўніцтву і паляпшэнню санітарнага стану».

— О, такую ўзнагароду ўдаецца заваяваць з вялікай цяжкасцю...

— Сакрэт у тым, што Баранавічы—горад жанчын,—смяецца яна.—70 працэнтаў! А дзе жанчыны—там заўсёды парадок!

І тут жа збянтэжана, неяк пашкольнаму, хавае пальцы з аблупленым манікурам.

— Ніяк не выберуся ў цыркульню... Ну, сёння ўжо абавязкова! Так дрэнна трымаецца лак...

— Хатняя работа? Дома па гаспадарцы вам хто-небудзь памагае?

— Не, я люблю сама. Бялізну—у пральню, а гатую і прыбіраю я. Абавязкі ў нас размеркаваны, але ж Юру пятнаццаць, Тані сем, маме восемдзесят. Мужчыны таксама заўсёды заняты... Так што праверка выканання абавязкова.

Зараз яна не падобна на старшыню выканкома: проста заклапочаная мама, якую хвалююць дзённікі, сшыткі, кляксы.

— Мусіць, цяжка вам? Тут такі адказны ўчастак...

— А хіба ёсць неадказныя ўчасткі? Я вось як схаджу ў школу да дзяцей, мне здаецца, самы адказны ўчастак—у настаўнікаў. На камбінат паеду—думаю, самая адказная работа—у ткачыні. Мая пасада не лягчэйшая і не цяжэйшая...

— Але ж тут неабходны спецыяльныя веды. Вам даводзіцца мець справу з самымі рознымі галінамі.

— Ведаеце, раней я была дырэктарам хлебакамбіната. Накарміць хлебам 107 тысяч чалавек—таксама праблема. Завод—амаль усе тыя ж пытанні ў мініятуры. Ну, а астатняе—школы, ахову здароўя—спасцігала ў працэсе работы. Уласна кажучы, спасцігаю. На нашай рабоце век жыві—век вучыся.

— А калі памыліцеся?

— Гарантыю, канешне, выдаць цяжка, але наш прынцып кіраўніцтва—калектыўны. Людзі ў выканкоме вопытныя, даведчаныя. А самыя важныя пытанні абмяркоўвае ўвесь горад—дэпутаты на сесіях. Ды што казаць! Калі я ўпершыню павінна была паявіцца перад дэпутатамі, перад членамі выканкома ў новай якасці, баялася, як дзяўчынка...

— Вам ні ад кога не даводзілася чуць, што «не жаночая гэта справа»?

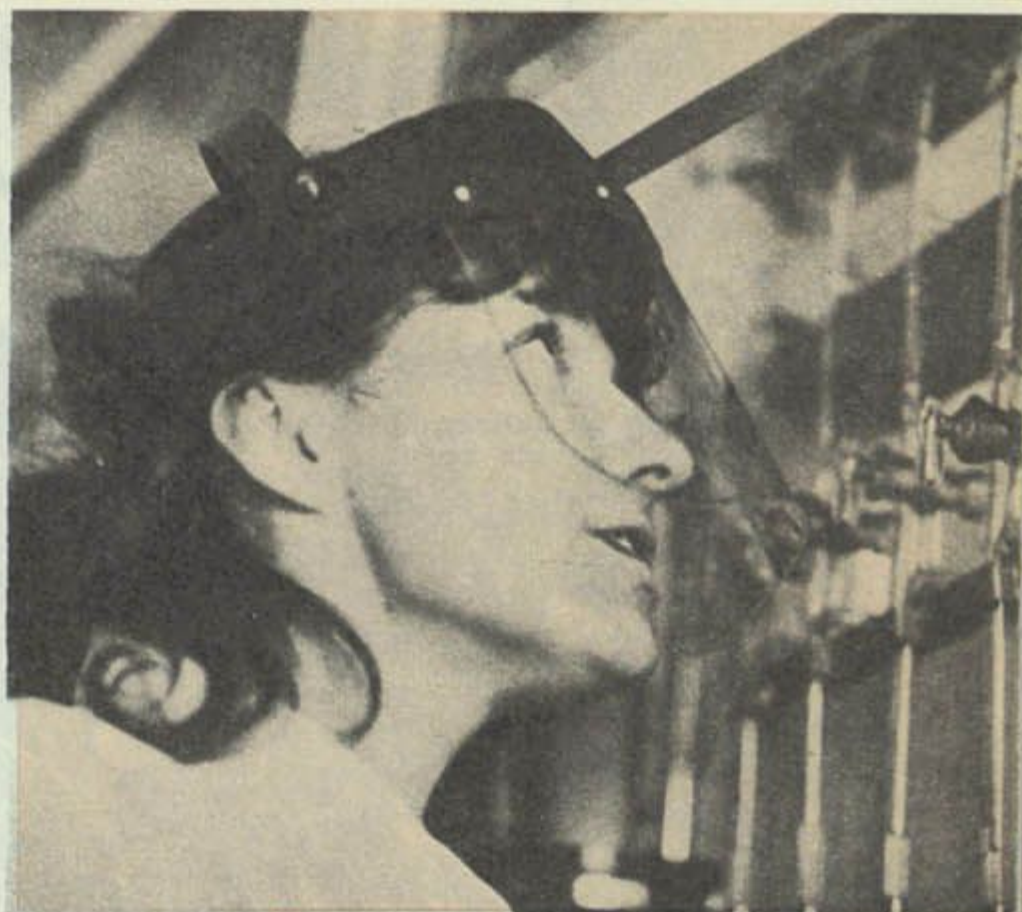
— Хіба што ад мамы. Наўрад ці хто лічыць паяўленне жанчыны на гэтай пасадзе з'явай выключнай. Я магу назваць дзесяткі жанчын, актыўных работніц вытворчасці, грамадскіх дзеячак, якія могуць заняць гэтую пасаду...

— У чым вы, як жанчына, бачыце маральнае задавальненне ад вашай работы?

— Гэта цяжка сфармуляваць. Ці была б я старшынёй гарвыканкома ці не, мяне б аднолькава радавалі новы радзільны дом, школа, аддзелачная фабрыка. Мы дома часта ўспамінаем: «памятаеш, як бегалі напраткі цераз пустэчу, а якая там вуліца цяпер вырасла!» І наогул, калі гаворыш: Баранавіцкі баваўняны—гэта гучыць. Часам, як старшыня, бываеш шчаслівая, калі ўдалося дапамагчы чалавеку.—Яна дэкрэаецца рукой да пісьма, з якім я пазнаёміла яе.—Не заўсёды паспяваю прачытаць усю пошту на рабоце—тады я бяру яе дадому. Там, калі ціха і краем вока бачыш дзяцей, якія спяць,—словы пісьмаў неяк лепш даходзяць да свядомасці. І калі ведаеш, што ты патрэбна людзям,—напэўна, гэта і ёсць маральнае задавальненне.

Так хацелася спытаць у Іны Арсеньёўны: ці шчаслівая яна? Але я не задаю пытання. Зрэшты, у кожнага свая формула шчасця. І ці трэба абавязкова вымаўляць яе ўголас?

В. КАРАЛЁВА.

ІНЖЫНЕР

ЯЎГЕНІЯ

ГАРЧАКОВА

Яна — маладая, нядаўна закончыла інстытут, Мінскі тэхналагічны. Але як нядаўна? Пяць гадоў назад. А пяць гадоў тэрмін, які можна вымяраць рознай меркай. Калі за пяць гадоў чалавек набудзе вось такія аўтарытэт, такую павагу сярод людзей свайго калектыву, як Жэня Гарчакова, калі чалавек стане такім знаўцам сваёй справы, як яна, Жэня Гарчакова, — значыць, пяць гадоў — гэта многа, вельмі многа для маладога спецыяліста.

Жэня працуе ў цэнтральнай лабараторыі Наваполацкага хімічнага камбіната. Уваходзіць у склад даследчай групы поліэтылену, разам з цэхам полімерызацыі вядзе даследчую работу. І вось гэты прыбор... Называецца ён складана — прыбор па вызначэнні індукцыйнага перыяду поліэтылену і вызначае той час, калі не ідзе акісленне полімераў. А ўсе, хто ведае, колькі старання, энергіі і настойлівасці праявіла інжынер Яўгенія Гарчакова, каб стварыць гэты прыбор, сабраць яго, забяспечыць яго нармальную работу, называюць яго «дзецішчам Жэні Гарчаковай».

Жэня — чалавек інтэлігентны. «Колькі яна ведае! Як многа чытае! — з захапленнем гаварылі дзяўчаты ў адным з цэхаў камбіната. — Як яна ўмее трымаць сябе — заўсёды спакойная, ветлівая. І ўсё яе цікавіць — і спорт, і падарожжы!»

Жэня — чалавек грамадскі. «Колькі ў яе нагрук, колькі камсамольскіх даручэнняў — і ўсюды спраўляецца, усё робіць сумленна, з душой».

Не дзіва, што да маладога інжынера, кандыдата ў члены партыі, так цягнецца моладзь, так прыемна ставяцца да яе людзі, з якімі яна працуе.

ІМ—КВЕТКІ, СОНЦА, ШЧАСЦЕ!

Нашы дзеці... Было сонца ці не было ў той час, калі фотааб'ектыў схопіў адно з імгненняў іх жыцця, — але паглядаўце на здымкі. Здаецца, на кожным з іх патак сонечных промняў залівае дзіцячыя твары. Усміхнецца дзіця, усміхнецца воль так, як гэтыя маленькія дачнікі з дзіцячага саду, ці як гэтыя дзяўчынкі з кветкамі, — і нават шэры дзень ста-

не сонечным... Каб яны заўсёды воль так усміхаліся, так весела танцавалі, з такім апетытам елі, каб і сонца было з імі заўсёды... Хіба не ў гэтым наша самае вялікае, самае першае шчасце?

Фота Ул. Вяхоткі.

Мал. А. Грубінай.

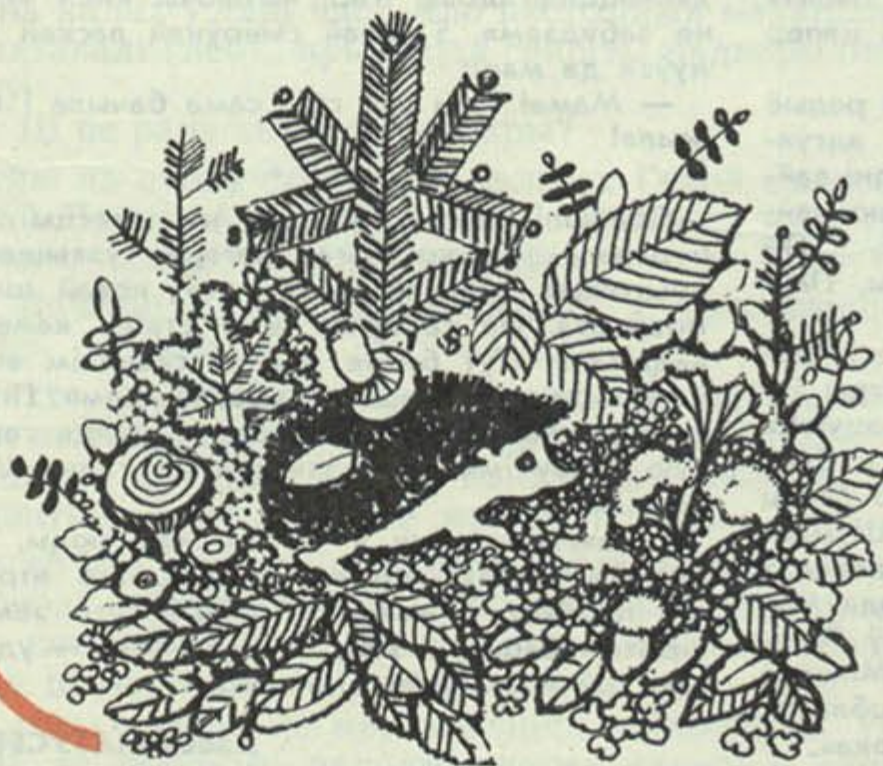
Матылёк

Белы ў кропкі матылёк
Сеў на сіні васілёк.
Падкрадаецца Анютка,
Накрывае яго хусткай,
Адхіляе чуць краёчак—
Толькі пырхнуў матылёчак!

Авяр'ян ДЗЕРУЖЫНСКІ

Што за клубочак?

Збіраў Алесік
Ягады ў лесе,
Раптам падскочыў:
Ступіў на клубочак.
Такі ён калючы,
Балючы-балючы!

Блізняты

Шкло мячом разбіў
Мой брат,
А я вінаваты,
Дома на мяне
Крычаць
Бабка, мама, тата.

Двойку ў школе
Брат схпіў—
Мне ж у дзённік
Ставяць.
Брат пакрыўдзіў
Хлапчука,
А мяне
Няславяць.

Не сцяпеў,
Усім сказаў:
— Брат мой вінаваты,
Надта лёгка
Зблытаць нас—
З братам мы
Блізняты.

Партизанская маці. Так з любоўю называлі ў гады вайны Параску Паныш з вёскі Дашкі Лагойскага раёна. Гэта яна, як родная маці, прытуліла ў сваёй сям'і аўстрыйскага хлопчыка Владлена Бадзіяна. На здымку: Параска Паныш з унукамі.

Марыя Кажура жыла побач з нямецка-фашысцкім гарнізонам, але не пабаялася прытуліць выратаванага з Сямкова лярэйскага хлопчыка Дзіму Шэнкера. На здымку: Марыя Кажура з сынам Алесем (злева) і Дзімам Шэнкерам (справа).

Шчаслівая сям'я выратаванай з Сямкоўскага лагера Нэлы Рэут. На здымку: Нэла з мужам Генадзем і сынам Сяргеем.

На адной з сустрэч у Сямкове. «Партизанскія дзеці» — тыя, каго выратавалі народныя мсціўцы, — сустрэліся з сённяшнімі выхаванцамі новай Сямкоўскай школы-інтэрната.

АПЕРАЦЫЯ—«ДЗЕЦІ...»

Год назад у нарысе «Белыя коні» мы расказалі пра лёс сяцёр і брата Скобелевых, выратаваных партызанамі з Сямкоўскага дзіцячага лагера. Як быў здзейснены гэты вялікі подзвіг гуманізму, як удалося выратаваць 274 чалавечыя жыцці? Хто прытуліў дзяцей пасля вызвалення іх з няволі і які далейшы лёс гэтых дзяцей—цяпер ужо дарослых людзей? Пра гэта расказвае ўдзельнік той аперацыі былы рэдактар партызанскай газеты брыгады «Штурмавая» — «Мы отомстим» — журналіст Алесь Матусевіч.

Мне і сёння прыгадваецца тая трывожная ноч пад Мінскам суровай зімой 1944 года. Мы вярталіся з баявога задання. Навокал цемра і мёртвая ціша. Ні шлоху ў лесе, ні гуку ў бліжэйшых вёсках. Толькі ў далёкіх варожых гарнізонах у Заслаўі, Гайку і Астрашыцкім Гарэдку час ад часу ўзляталі ўгору ракеты, і насячарожны партызанскі слых ледзь лавіў далёкую аўтаматную чаргу.

Трывожна было ў тую ноч на душы партызан-жукаўцаў. Сам камандзір роты Іван Бацян папярэдзіў хлопцаў, што аперацыя будзе праводзіцца пад самым Мінскам, што трэба ўлічваць наяўнасць варожых гарнізонаў і засад і, апынуўшыся ў Сямкове, не марудзіць са зборам дзяцей ні аднае хвіліны. Нарэшце дадаў: — Мы павінны выратаваць з сямкоўскага дзіцячага лагера 274 маленькіх нявольнікаў.

...А назаўтра раніцою радасная вестка аб вызваленні дзяцей ляцела ад вёскі да вёскі. Значыліся і відавочцы, якія нібы самі бачылі, як ля дарогі на Радашковічы стаялі партызанскія дзюзы і прапуськалі вялікі абоз з дзецьмі.

Імклівая партызанская аперацыя, праведзеная за дванаццаць кіламетраў ад Мінска, падняла на ногі мінскую паліцыю, фашысцкую службу бяспекі. Але народныя мсціўцы былі няўлоўныя. Выратаваныя з няволі дзеці ўжо назаўтра сядзелі ў хатах і апавядалі пра мукі і гора, перажытыя ў Сямкове.

— Родныя вы нашы пакутнікі! — залівалася слязьмі Параска Паныш з вёскі Дашкі. — Таварышы партызаны! Дайце мне на выхаванне таго чарнявенькага хлопчыка...

Выратаваных дзяцей сустрэлі ў партызанскім краі як родных. Іх размясцілі па вёсках Лагойскага і Мінскага раёнаў, накармілі і пачалі збіраць для іх вопратку. На партызанскай зямлі дзеці ўпершыню за два гады скінулі з ног падраныя анучы, перавязаныя тэлефонным кабелем. Радасці не было мяжы!

...Прайшлі гады. Многія з тых, хто быў некалі вывезены з Сямкова, сталі самі бацькамі. Пасля вайны яны атрымалі адукацыю, набылі прафесіі. Раз'ехаліся па ўсёй краіне былыя «партызанскія дзеці», як яны з гонарам цяпер называюць сябе.

Калі я нядаўна выступіў па беларускім радыё і папрасіў былых нявольнікаў Сямкова адгукнуцца, расказаць пра ўсё перажытае ў дні вайны і сваё сённяшняе жыццё, у рэдакцыю пайшлі пісьмы. Пішуць не толькі з Беларусі. Пішуць з Масквы, Ленінграда, з Украіны, Паўночнага Каўказа і нават з Аўстрыі.

Піша Ніна Казлова-Басыгіна, што жыве і працуе ў Нароўлі Гомельскай вобласці; сёстры Тамара і Валянціна Сакальчук — яны працуюць сёння ў Мінску. Пра жахі, перажытыя ў Сямкоўскім лагеры, успамінаюць Уладзімір Пілец з Ленінграда, рабочы-арсеналец Іван Шуманскі з Кіева, Кацярына Туроўская-Аўгулевіч з Вільнюса, Людміла Кулакоўская з горада Мукачэва Закарпацкай вобласці, Браніслаў Гарэцкі з Пухавіч Мінскай вобласці, Мікалай Някрасаў — уладжэнец Калінінскай вобласці, Валянціна Жукава з фабрыкі «Камунарка».

А вось і пісьмо з далёкай Аўстрыі.

Былы нявольнік Сямкоўскага лагера, а зараз дырэктар аўстра-германскай фірмы «Ангер-Пластик-Машынен» Владлен Бадзіян піша:

«Мне хацелася б расказаць вам пра тую вялікую радасць, якую перажылі мы ўсе ў лютым 1944 года. Дзеці Сямкоўскага лагера былі ў той час ледзь жывыя ад заўсёднага недадання, холаду і хвароб. І вось, калі мы ўжо страцілі ўсякую надзею на выратаванне, — прыйшлі партызаны. Як сёння памятаю: морозная ноч, цемра. Раптам урываюцца барадатыя мужчыны і камандуюць: «Збірайцеся, толькі хутчэй!» Ім лёгка было гаварыць «хутчэй». А мы пачалі збіраць свой скарб: абмоткі, анучы, кавалкі ваты, дрот... Затым партызаны захуталі нас у коўдры і паклалі ў сані, якіх было некалькі дзесяткаў. Так пачаўся подзвіг выратавання дзяцей. І сёння — праз многія гады — цёпла робіцца на сэрцы ад думкі, што ў суровыя гады вайны, у глыбокім тыле праціўніка партызанскае камандаванне знайшло час і сродкі на выратаванне безабаронных дзяцей.

...Я трапіў у дружную сям'ю Панышоў у вёсцы Дашкі. Простыя беларускія сяляне — Максім і Параска Панышы — далі прытулак мне, аўстрыйскаму хлопчыку, з ласкай замянілі бацькоў...»

Нэла Багатырова-Рэут, перадавая работніца Мінскага камвольнага камбіната. У сваім пісьме яна прыгадала тыя цяжкія дні, калі яе з маленькай сястрой Тамарай фашысты кінулі на пакеты і смерць у Сямкове. Партызаны выратавалі дзяўчынак. Савецкая ўлада выхавала Нэлу ў добрым дзіцячым доме, дала прафесію ў рамесным вучылішчы. Чулыя савецкія людзі замянілі ёй без пары загінутых бацькоў. І Нэла піша:

«На маім жыццёвым шляху я сустрэла многа добрых савецкіх людзей. Яны выратавалі мне жыццё, яны далі мне і навуку і прафесію. Ніколі не забуду цёткі Лізаветы Жыгалкі. Цяпер яна на пенсіі. Гэта яна пасля вайны дапамагала мне і добрай парадай, і кавалкам хлеба. І не толькі мне, але і іншым сіротам. Добрыя ў мяне і свякроў са свёкрам. Я з імі ў вялікай дружбе. Заўсёды памагам адзін другому, чым хто можа. Замуж я пайшла рана, але зусім не шкадую. У мяне вельмі добры муж, сапраўдны сябра. У яго заўсёды ёсць час дапамагчы мне. І гадуем мы двух сыноў: Сяргея ўжо ў восьмым класе, а Ігар — у чацвёртым. Днямі я наведаў сям'ю Гены і Нэлы Рэутаў, пабываў у іх новай утульнай кватэры па вуліцы Маякоўскага. І прыемна было слухаць, як дванаццацігадовы Ігар, чытаючы кнігу «Ніколі не забудзем», з мілай сыноўняй ласкай звярнуўся да маці:

— Мама! І ты ўсё гэта сама бачыла і перажыла!

Прайшлі гады. Сёння на месцы разбуранага Сямкоўскага лагера ўзвышаюцца прыгожыя белакаменныя гмахі новай школы-інтэрната. На галоўнай алеі стаіць камень з надпісам: «Тут будзе помнік савецкім воінам і партызанам — нашым вызваліцелям». Піянерская дружина школы-інтэрната носіць ганаровую назву імя партызанскай брыгады «Штурмавая».

І кожную вясну ў канцы мая сюды, як у роднае гняздо, злятаюцца тыя, хто атрымаў тут пуцёўку ў жыццё, і людзі, што замянілі сіротам бацьку і маці, і партызаны — удзельнікі той незвычайнай аперацыі.

Алесь МАТУСЕВІЧ,

Год 1971 сапраўды гістарычны. Адсюль узяла пачатак і з кожным днём набірае разбег новая пяцігодка. Сёлета адбыўся XXIV з'езд Камуністычнай партыі. У цэнтры праграмы, што выпрацаваў вялікі форум камуністаў, пастаўлены самыя надзённыя задачы, над вырашэннем якіх будуць працаваць савецкія людзі. Вызначаны новыя рубяжы і шляхі, па якіх пойдзе наш народ да сваёй мэты. А наша мэта — камунізм.

Нядаўна ў друку і па радыё былі прыведзены лічбы, якія гавораць аб старце савецкіх людзей у новай пяцігодцы. З апарэджаннем планаў працуюць усе галіны нашай прамысловасці. Краіна атрымала больш, чым гэта меркавалася, аўтамабіляў і трактараў, нафты і вугалю, станкоў і машын, мінеральных угнаенняў і прыроднага газу. Цяпер у нас за тры дні выпускаецца тавараў шырокага ўжытку больш, чым царская Расія іх вырабляла за цэлы год. Усё для савецкага чалавека, усё для яго дабрабыту — галоўны

ніх — пакуль тут не зразумелі, што без навукі нельга весці гаспадарку. Старшыня Анатоль Ігнатавіч закончыў універсітэт, здаў кандыдацкі мінімум і паспяхова працуе над дысертацыяй. У калгасе пастаянна працуюць курсы па эканоміцы, агратэхніцы, павышэнню кваліфікацыі механізатараў.

Навука і практыка сталі сябрамі. На навуковай аснове пампуем нафту, здабываем золата, разведваем космас, вырошчваем збожжа. Новы пяцігадовы план складзены таксама на аснове навукі. Значэнне навукі ў нашым жыцці з асаблівай сілай падкрэслена рашэннямі XXIV з'езда КПСС.

У Лагойскім раёне ў саўгасе «Лагаза» працуе трактарысткай Надзея Іванаўна Куніцкая, Герой Сацыялістычнай Працы. Села яна за руль у тыя гады, калі вядомы механізатар Паша Ангеліна кінула кліч: «Дзяўчаты, на трактар!» На жыццёвым шляху Надзеі Іванаўны было шмат нягод і няўдач. Яе поспехі залежалі ад машыны, якая трапляла ў рукі. Але штодзён-

І БУДЗЕ ХЛЕБ

клопат Камуністычнай партыі і яе Цэнтральнага Камітэта.

Вялікія задачы ставіць новы пяцігадовы план перад працаўнікамі калгаснай вёскі. Краіна павінна мець багата хлеба, мяса, малака, сыравіны для прамысловасці. Да канца пяцігодкі рэзка павысіць урадлівасць калгасных палёў і атрымаць па 27 цэнтнераў збожжа з кожнага гектара — такі рубаж намечаны беларускімі хлебарабамі. Скажам шчыра, лічба высокая, але рэальная. Для выканання гэтых планаў у нас ёсць усё неабходнае.

Вядома, хлебараб працуе ў іншых умовах, чым рабочы. Яго вытворчыя плошчы не пад дахам. На вынікі працы мае ўплыў і прырода. Але нашы людзі навучыліся смела ўступаць у барацьбу з нягодамі і перамагаць.

Хаця і ранняя сёлета была вясна, але не надта радала селяніна. То стаялі пагодлівыя дні, то сухія халодныя вятры прыносілі замаразкі. Не пясціла вясна і дажджамі. Але прыгадваецца малюнак, які давялося назіраць у калгасе імя Чкалава Салігорскага раёна. Стаяла сярэдзіна красавіка. Дзьмуў халодны вецер, церушыў снег. Здаецца, якая работа можа быць на палях у такі час? Але нястомныя механізатары рыхтавалі глебу, крылатыя сейбіты падкормлівалі азіміну.

— Ці не рана вывелі трактары?

Скупы на слова старшыня калгаса Герой Сацыялістычнай Працы Анатоль Ігнатавіч Дубоўскі ўзяў грудок зямлі, пацёр у руках, адказаў:

— Бачыце, глеба не камячыцца, а рассыпаецца. Значыць, час сеяць.

Хто-хто, а Дубоўскі ведае зямлю. Чкалаўцы навучыліся па-гаспадарску даглядаць яе. І зямля шчодро плаціць ім за гэта — па 34 цэнтнеры збожжа, па 230 цэнтнераў бульбы дае кожны гектар.

Калгас імя Чкалава стаў своеасаблівай школай для хлебарабаў Салігоршчыны. Сюды прыязджаюць вучыцца комплекснаму скарыстанню ўгнаенняў, механізацыі працаўніцкіх працэсаў. А між іншым, не так даўно гэты калгас не мог хваліцца ні добрымі ўраджаямі, ні высокімі надоямі, доўга хадзіў у сярэд-

ная і ўпартая вучоба забяспечыла поспех. «Пакуль механізатар не авалодае машынай — удачы не будзе, — кажа Надзея Іванаўна. — А каб валодаць машынай — трэба вучыцца».

У асабістай бібліятэцы Куніцкай багата літаратуры па машынах. Яна добра ведае агратэхніку, у любы час можа замяніць механіка, можа сесці за руль аўтамабіля і штурвал камбайна.

Навука смела ўваходзіць у жыццё працаўніка вёскі. Нядаўна былі апублікаваныя пастановы ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР «Аб развіцці вытворчасці прадуктаў жывёлагадоўлі на прамысловай аснове» і «Аб мерах па далейшым павелічэнні вытворчасці яек і мяса птушкі на прамысловай аснове». І гэтыя пастановы прыняты на аснове навукі. У калгасах і саўгасах краіны з'яўляцца новыя фабрыкі мяса і яек, працу чалавека аблегчыць машына.

Што даюць такія фабрыкі савецкаму чалавеку, можна прасачыць на шматлікіх прыкладах існуючых сельскагаспадарчых прадпрыемстваў рэспублікі. Сотні тон мяса, мільёны яек пры мінімальнай затраце працы дае мінская птушкафабрыка імя Крупскай. Самае таннае мяса пастаўляе сталіцы Беларусі саўгас «Бараўляны» Мінскага раёна, дзе ўсе працэсы кармлення жывёлы механізаваны.

— Паставы ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР радуюць нас, жывёлаводаў, — гаворыць Герой Сацыялістычнай Працы даярка калгаса «Шлях да камунізму» Гомельскага раёна Лідзія Васільеўна Шапавава. — Гэта новыя клопаты партыі аб народзе.

Новае пяцігоддзе нясе савецкаму чалавеку багацце. Планы, намечаныя XXIV з'ездам, будуць выкананы. Краіна штогод атрымае па 195 мільёнаў тон хлеба, 14 мільёнаў тон мяса, 92 мільёны тон малака. На калгасныя палі прыйдуць новыя машыны, якія палегчаць працу нашых хлебарабаў. Зямля атрымае неабходную колькасць мінеральных угнаенняў, жывёла — багацце кармоў. Зменіцца аблічча нашых вёсак. У працы, у дружбе з навукай савецкі чалавек прыйдзе да сваёй вялікай мэты.

Мікола СЕРГІЕВІЧ.

ВАМ, ЛЮДЗІ ЗЯМЛІ

Вялікі рускі фізіёлаг К. А. Ціміразеў у сваёй рабоце «Навука і земляроб» прывёў вытрымку з вядомай кнігі Джанатана Свіфта «Падарожжы Гулівера»: «Той, хто здолеў бы вырасціць два каласы там, дзе раней рос адзін, дзве былінкі травы, дзе расла адна, заслужыў бы падзяку ўсяго чалавецтва». Далей Клімент Аркадзевіч зазначае: «Задача аб двух каласах, магчыма, самае пякучае, самае карэннае палітычнае пытанне, якое ў бліжэйшым будучым неабходна вырашыць у нашай краіне».

З таго часу, калі К. А. Ціміразеў пісаў гэтыя словы, мінула больш як 60 гадоў.

Задача аб двух каласах сапраўды была і палітычная. Але толькі пасля Вялікага Кастрычніка з'явіліся магчымасці для планамернага развіцця сельскай гаспадаркі. Сярэдняя ўраджайнасць збожжа ў Беларусі да рэвалюцыі складала 30—35 пудоў з дзесяціны (5—6 цэнтнераў), напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны — каля 8 цэнтнераў, у 60-х гадах — 10—11 цэнтнераў, а ў 1969—1970 гг. у сярэднім атрымана 16,5 цэнтнера з гектара. Значыць, за гады Савецкай улады мы ўжо дамагліся, што тры каласы вырастаюць там, дзе рос адзін. І зноў перад намі стаіць задача: падвоіць ураджай, прычым за вельмі кароткі тэрмін. Павышэнне ўраджывасці глебаў было, ёсць і застаецца праблемай сучаснай і штудзённай, на якой бы ўзроўні развіцця ні знаходзілася земляробства.

Тэрмін «ўраджывасць глебы», такі, здаецца, знаёмы і зразумелы, на самай справе не надта просты. Людзі ва ўсе часы спрабавалі дзяліць глебы на добрыя і кепскія, на багатыя і бедныя, укладваючы ў гэтыя паняцці перш за ўсё здольнасць забяспечыць ураджай раслін. Калі мы яшчэ мала што ведалі пра глебу, то здавалася так проста — вымераць яе ўраджывасць ураджаем. Але з накапленнем ведаў вучоныя прыходзілі да вываду, што гэты падыход спрошчаны.

Ураджай раслін залежыць і ад глебы, і ад кліматычных умоў, і ад догляду, і ад прыроды раслін, якая вызначаецца гатункам, якасцю насення, яго паходжаннем. Недахоп хаця б аднаго з гэтых фактараў можа рэзка знізіць ураджай нават на самай багатай глебе. Працяглая засуха, напрыклад, робіць неўраджывай самую найлепшую зямлю — чарназём, а лішак вільгаці пры неадрэгуляваным водным рэжыме рэзка пагаршае тарфяна-балотную глебу.

Спатрэбілася шмат часу, каб устанавіць, якія ж уласцівасці глебы найбольш уплываюць на ўраджай, вызначаюць велічыню ўраджывасці. Гэтым работам аддавалася і аддаецца шмат увагі ў Беларускім навукова-даследчым інстытуце глебазнаўства і аграхіміі.

Галоўныя агранічаныя ўласцівасці глебы — гэта запасы арганічнага рэчыва, кіслотнасць, запасы неабходных для росту раслін пажыўных рэчываў. Улік зямельных рэсурсаў рэспублікі, вызначэнне ўласцівасцей і якасці ўгоддзяў паказалі, што глебавае покрыва Беларусі вельмі стракатае.

У пачатку 1971 года адбылася рэспубліканская навукова-вытворчая канферэнцыя, прысвечаная праблемам павышэння ўраджывасці глебы. Былі падведзены вынікі зробленай работы, вызначаны новыя мерапрыемствы, якія трэба будзе выканаць.

Каб ажыццявіць карэннае вапнаванне глебы, неабходна штогод на працягу 1971—1975 гадоў уносіць звыш 5 мільёнаў тон вапны. Для па-

ставак вапнавых матэрыялаў намечана будаўніцтва новых заводаў дадаткова да існуючых. У прыватнасці, у Дырэктывах па новаму пяцігадоваму плану запісана: пабудаваць і ўвесці ў дзеянне завод даламітавай мукі ў Віцебскай вобласці.

Вызначана колькасць арганічных угнаенняў, якія трэба штогод заворваць на палях рэспублікі: гэта забяспечыць заплававаныя ўраджаі і павышэнне запасаў перагною ў глебе. Цяпер нашы калгасы і саўгасы ўносяць у сярэднім па 8 тон арганічных угнаенняў на гектар, а трэба, каб на кожны гектар сугліністай і звязна-супясчанай глебы прыпадала не менш як 10—12 тон і на лёгкай глебе да 16 тон. Павялічваць статак жывёлы, умцоўваць кармавую базу, скарыстаць на подсіл жывёле сухі праветраны торф, а таксама вывозіць яго непасрэдна на палі, пашыраць пасевы лубіну — вось асноўныя шляхі павелічэння колькасці арганічных угнаенняў. Лабараторыі і аддзелы інстытута працуюць над пытаннем, як лепей, найбольш рацыянальна выкарыстаць угнаенні. Бо гэта адна з галоўных праблем далейшага павышэння ўраджывасці, уздыму ўраджывасці глебы.

З году ў год павялічваецца пастаўкі мінеральных угнаенняў. Толькі пад збожжавыя культуры летась было ўнесена на гектар больш як 5 цэнтнераў стандартных тукаў (азотных, фосфарных, калійных), а сёлета пад яравое збожжа зааралі іх па 6 цэнтнераў на кожным гектары. Інстытут глебазнаўства і аграхіміі за апошнія гады выдаў рад рэкамендацый, як правільна скарыстоўваць мінеральныя ўгнаенні. Галоўная ўвага звярталася на тое, каб устанавіць правільныя дозы. Пажыўныя рэчывы павінны ўносіцца ў такіх колькасцях і адносінах, якія адпавядаюць патрэбам раслін, заплаваным ураджаем і ўласцівасцям глебы. Цяпер глебы кожнага калгаса і саўгаса абследаюцца адзін раз за пяць гадоў. Гаспадаркам выдаюцца матэрыялы, якія характарызуюць кожны ўчастак ворнай зямлі.

Мы мяркуем прадоўжыць вывучэнне глебавага покрыва рэспублікі — не толькі ворнай зямлі і сенажацей, але і зямель, якія пакрыты лясамі, хмызняком, глыбей вывучаць працэсы, якія адбываюцца ў глебе, перамяшчэнне вільгаці і пажыўных рэчываў, тэмпы ўтварэння і перагнівання арганічнага рэчыва. Будзем шукаць найбольш рацыянальныя шляхі аховы зямель ад эрозіі — разбурэння пад уплывам вільгаці, ветру. Дзеянне гэтых прыродных сіл узмацняецца пры няправільным абыходжанні з зямлёй.

Набліжаецца да канца вялікая работа — напісанне і афармленне кнігі «Глебы БССР». Тут будзе змешчана рознабаковая характарыстыка зямельнага фонду рэспублікі. Намечана выданне рэкамендацый па рацыянальным выкарыстанні і паляпшэнні зямлі.

Увесь савецкі народ жыве цяпер пад уражаннем рашэнняў XXIV з'езда КПСС, які вызначыў шляхі далейшага развіцця народнай гаспадаркі краіны. Выключна вялікія задачы пастаўлены і перад калектывам нашага інстытута. Разам з усімі працаўнікамі сельскай гаспадаркі мы змагаемся за высокія ўраджаі на палях нашай рэспублікі.

Т. Н. КУЛАКОўСКАЯ,
дырэктар Беларускага навукова-даследчага інстытута глебазнаўства і аграхіміі, член-карэспандэнт АН БССР

З ЧАГО пачынаецца ваша рана? Нам бы хацелася, каб усе ў адзін голас казалі: з ранішняй зарадкі. Сучасны чалавек не можа пагарджаць фізічнымі практыкаваннямі. Урачы папярэджваюць: маларухомое жыццё шкодна дзейнічае на здароўе, спрыяе ўзнікненню сардэчна-сасудзістых захворванняў, парушэнню абменных працэсаў. Паводле дадзеных лонданскага страхавога таварыства, за кожныя лішнія два з паловай сантыметры акружнасці таліі людзі плацяць двама гадамі жыцця. Ранішняя зарадка, фізкультура, спорт — гэта здароўе!

Устаньце раніцою і накіруйцеся ў бліжэйшы парк. Вы не будзеце там першая. Усё больш людзей у трэніровачных касцюмах займаюцца на

ГІПЕРТАНІЯ

Раскажыце пра гіпертанічную хваробу: якая прычына яе паяўлення, ці можна вылечыць яе, як і чым лячыць.

Я. ФЯДОСАВА.

Салігорскі раён.

У гіпертанічнай хваробы няма якой-небудзь адной прычыны ўзнікнення, як, напрыклад, у туберкулёзу. Калі туберкулёз заўсёды выклікаецца толькі туберкулёзнай палачкай, то сярод фактараў, якія садзейнічаюць паяўленню гіпертанічнай хваробы, урачы называюць вельмі многае. Тут і спадчынасць — сярод тых, чые бацькі хварэлі на гіпертанічную хваробу, яна сустракаецца ў 3 разы часцей, чым сярод астатніх людзей. Тут і дыета — працяглае недаданне ў час блакаты Ленінграда выклікала паяўленне вялікай колькасці выпадкаў захворвання. У апошнія гады развіццё гіпертанічнай хваробы звязваюць з дабаўленнем у

ПРЫХОДЗЬЦЕ ПА ЗДАРОЎЕ!

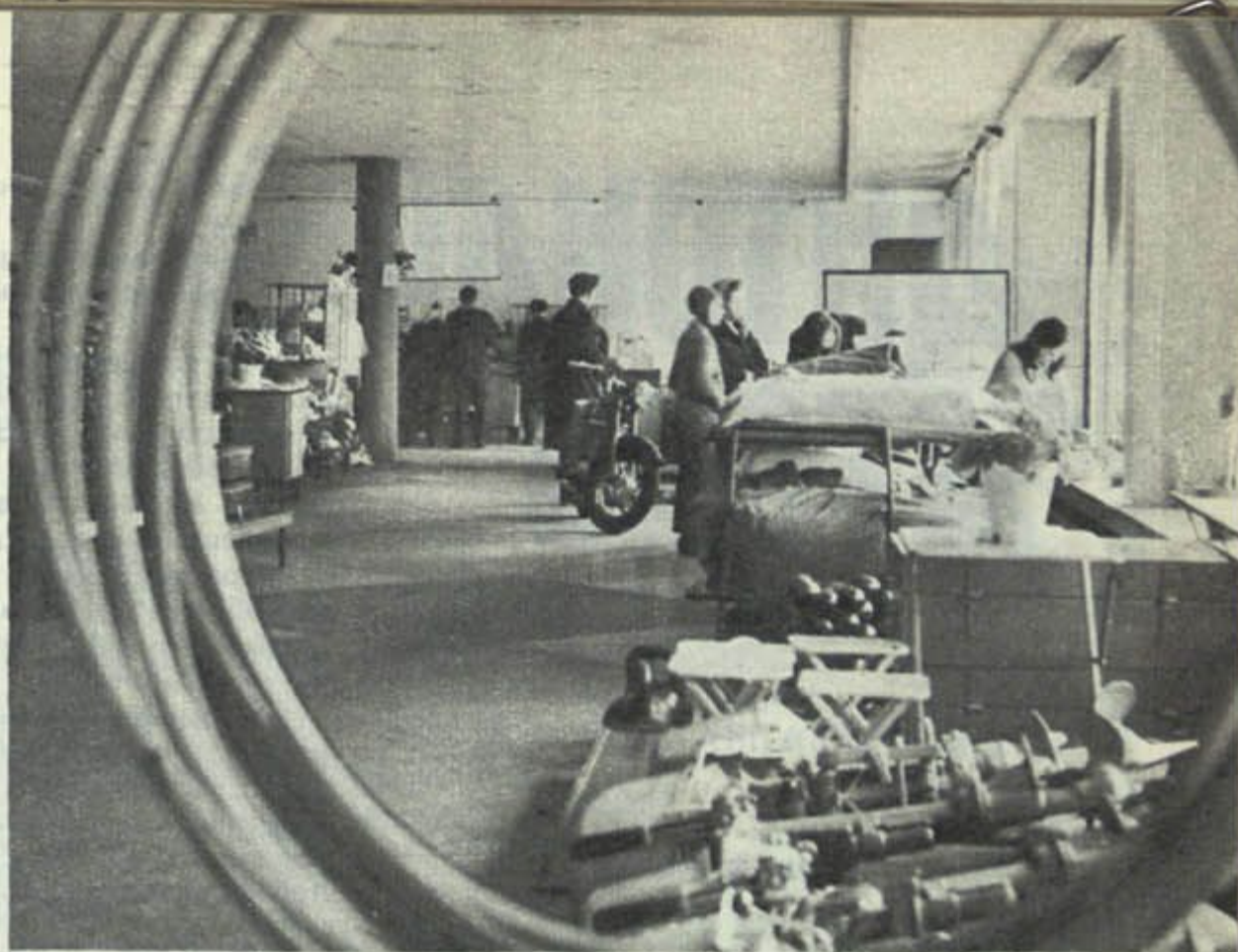
свежым паветры: хто па спецыяльна распрацаваным комплексе, хто элементарным бегам «ад інфаркту». Вам будзе ясна, што фізкультура цяпер — не для адзіночак!

А цяпер, калі вы зразумелі неабходнасць далучэння да спорту, абавязкова наведайце магазін спорттавараў. У Мінску, напрыклад, сотні мінчан прыходзяць штодня ў магазін «Турыст» па вуліцы Талбухіна. А калі пакупнік пераступіў парог гэтага магазіна, ён не выйдзе адтуль з пустымі рукамі. Тут ёсць усё, каб зрабіцца здаровым і моцным: ад скакалкі і абруча да матацыкла. Асаблі-

ва зручна пакупнікам з таго часу, як магазін перайшоў на новую форму гандлю — самаабслугоўванне. Любую рэч можна разгледзець, прымераць, ацаніць не толькі вачыма.

Лета — час летніх адпачынкаў і масавага турызму. Шматлюдна ў гэтыя дні ў магазіне: кожны спяшаецца набыць усё неабходнае для падводнага спорту, пешага турызму, а той-сёй... гамакі — для адпачынку. Пра густы не спрачаюцца!

— Рады бачыць вас у сябе, — запрашае загадчык магазіна Анатоль Сямёнавіч Каленік. — Прыходзьце па здароўе!

У гандлёвай зале магазіна «Турыст».

Толькі з табою... у падарожжа.

— Не падвядзеш, дружа!

— А ведаеш, ты падобны на касманаўта...

Фота Ул. Вяхоткі.

ежу вялікай колькасці солі — выявілася, што сярод японцаў, якія з'ядаюць звычайна ў 2—3 разы больш солі, чым еўрапейцы, у столькі ж разоў больш і гіпертонія.

Але, бадай, самым галоўным фактарам з'яўляецца нервова-псіхічнае перанапружанне, асабліва, калі яно часта паўтараецца. Менавіта таму гіпертанічная хвароба ўзнікае пераважна ў тых людзей, якія пастаянна адчуваюць напружанне нервовай сістэмы. У нашым друку аднойчы прыводзіліся дадзеныя, што сярод вучоных і журналістаў гіпертанічная хвароба бывае ў 10 разоў часцей, чым сярод калгаснікаў.

Але ўсе гэтыя дадзеныя датычаць гіпертанічнай хваробы цалкам, наогул. Калі ж гаварыць канкрэтна пра якога-небудзь чалавека, то тут справа абстаіць яшчэ больш складана. Бо апрача галоўных прычын ёсць яшчэ дзесяткі другарадных, якія часта бывае цяжка выявіць.

Ці вылечваецца гіпертаніч-

ная хвароба? У прынцыпе, вядома, вылечваецца! Відавочна, у прыродзе наогул няма невылечных (або вельмі мала) хвароб, а вось людзі, у якіх не здолелі вылечыць хваробу, — ёсць, і іх шмат. І гэта не ігра слоў. Растлумачу на прыкладзе той жа гіпертанічнай хваробы.

Калі гіпертанічная хвароба зайшла не вельмі далёка, то ёсць усе аб'ектыўныя магчымасці для яе поўнага вылячэння. Справа ў тым, што на першых стадыях павышэнне артырыяльнага ціску не выклікае яшчэ ніякіх змен ні ў сэрцы, ні ў сасудах арганізма. І калі пачаць лячэнне ў гэты час, можна дабіцца поўнага выздараўлення. Дык чаму ж яго дабіваюцца не ва ўсіх выпадках?

Урач гаворыць хвораму: будзеце прымаць таблеткі па столькі вось штук два разы на дзень; не будзеце есці салёнага, вострага, марынаванага, вэнджанага; ніколі не ўжывайце спіртных напіткаў, нават піва; не курце; раніцой рабіце зарадку; перад сном не менш

гадзіны гуляйце на свежым паветры; не сядзіце перад тэлевізарам больш як 2—3 гадзіны на тыдзень, на працу хадзіце пешшу; не падмайце вялікіх цяжараў; не нервуюцеся ні дома, ні на рабоце.

Лячэнне — гэта не толькі таблеткі. Якраз таблеткі — самая малаважная частка ў лячэнні. А галоўнае — гэта жыццё і працаваць так, каб зніклі прычыны, якія выклікаюць паяўленне гіпертанічнай хваробы.

Але тут вось, на жаль, і ўся загвадка. Таблеткі хворы прымае рэгулярна, што ж датычыць астатніх рэкамендацый, то добра, калі ён выконвае іх хаця б часткова. Асабліва, калі адчуе сябе лепш. Вось і выходзіць, што хваробу можна вылечыць, а хворага — цяжэй.

Паколькі прычын, якія выклікаюць гіпертанічную хваробу, вельмі шмат, я не магу назначыць вам заўсёды, па пісьме, канкрэтнага для вас лячэння. Агульныя парады я прывеў вышэй, што ж датычыць

Урач раіць

больш дакладных, індывідуальных, то гэта можа зрабіць толькі ўрач, які абследае вас.

Магу толькі нагадаць словы, якія гаварылі яшчэ ўрачы старажытнасці сваім хворым: «Тут, у гэтым пакоі, нас трое. Ты, твая хвароба і я. Калі ты будзеш маім саюзнікам — гэта значыць будзеш строга выконваць усё, што я назначу, то мы ўдвая хваробу пераможам. Калі ж ты не будзеш выконваць маіх прадпісанняў, а аб'яднаешся з сваёй хваробай, мне вас дваіх не адолець». Таму галоўная мая парада — уважліва выслухайце ўсё, што скажа вам урач, які лечыць вас, і абавязкова выконвайце ўсе яго рэкамендацыі.

Ул. САЛАУХІН,
кандыдат медыцынскіх навук

АНТОНАЎ АГОНЬ

Пётр ВАЛКАДАЕЎ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага.

1.

На світанні мы выйшлі на ўзлесак і ўбачылі непадалёку невялікую вёсачку — усяго дзевяць двароў. У хаце, што стаяла на водшыбе, палілася ў печы. Ліловы слуп дыму ўзняўся ў ледзь запунсавелае неба.

На паляне прачнуўся вецер. Ён прынёс гарачы пах жытняга хлеба, кмену і яшчэ чагосьці — хатняга, роднага...

Мы паставілі пад елкай насілку, на якіх ляжаў паранены прафесар, і паваліліся ад стомы на траву. А калі трошкі аддыхаліся, Круглоў сказаў:

— Дазвольце разведаць, таварыш камузвода!

Ён не затрымаўся ў вёсцы, хутка вярнуўся і далажыў, што немцаў паблізу няма. За чатыры кіламетры адсюль, у вёсцы Бараўляны, стаяць паліцаі, але сюды не зазіраюць.

Па бульбяным полі, нацянькі, мы крочылі з насілкамі да крайняй хаты.

Ля печы завіхалася худая бабуля. Яна глянула пільным позіркам на насілку і шпарка зняла з лаўкі посуд, пераставіла на падлогу вядро з вадой.

— Пакладзіце яго на лаўку, — кінула яна на параненага, — зараз падыму ўнукаў з ложка...

— Нам цёплай вады, — папрасіў я, — ды палатніны якой, каб рану забінтаваць.

Бабуля сунула ў печ чыгун з вадой, побач паставіла два маленькія. Выграбла на прыпечак гарачае вугалле і паставіла на яго патэльню.

— Снедаць будзеце? — і, не чакаючы адказу, дадала: — нашча, мусіць, ідзеце...

Я паслаў хлопца на дах хлява, каб адтуль назіраў за дарогай, што выгіналася паўз балота.

— А вы не бойцеся, — адазвалася бабуля. — Дзед Піліп выставіў сваю ахову.

Я паглядзеў у акно. Сапраўды, на адным канцы вёскі і на другім маячаць хлапчкі. А пасярод вуліцы, ля калодзежа, стаіць з кійком высокі белабароды дзед без шапкі, у палатнянай кашулі, падперазанай шырокай салдацкай папругай.

Круглоў ужо вызваліў нагу прафесара ад брудных акрываўленых ануч. Рана

ледзь кроватачыла, але вышэй яе нага распухла, пакрылася чорна-барвовымі плямамі.

Бабуля пляснула рукамі:

— Родненькія! Ды ў яго ж антонаў агонь...

...Мы спяшаліся з параненым у партызанскі лагер, хоць ведалі, што ў атрадзе няма вопытнага ўрача. Вясной да нас прыйшла дзяўчына Стэфа, былая студэнтка медінстытута. Гаварылі, што яна вучылася на фармацэўта. Але партызаны былі рады і такому «доктару»: хоць рану забінтуе! І бінтавала. Хлопцы не скардзіліся. Але ж «антонаў агонь» бінтамі не вылечыш!..

Мае таварышы панура маўчалі. У мяне таксама пагана было на душы. У загадзе падпольнага абкома сказана, каб даставіць прафесара ў партызанскі раён «непашкоджаным». А мы неслі яго параненага, з «антонавым агнём».

2.

Спыраша нам шанцавала. Мы пакінулі падводы на «маяку» ў лесе вёрст за дзесяць ад горада, а самі, пераапрунутыя ў паліцэйскую форму, пайшлі на явачную кватэру. На рукавах у нас, на белых павязках, змяіліся чорныя нярускія словы: «шуцманшафт».

...Прафесар ехаў на ўсход у вагоне, калі на эшалон напалі гітлераўскія парашутысты. Пасажыраў высадзілі за два перагоны ад Оршы і адагналі ад чыгункі. Тры дні людзі сядзелі на бульбяным полі пад кулямётным прыцэлам.

Амаль усе пасажыры былі мінчане. Групамі і ў адзіночку яны пайшлі на захад, да руін роднага горада. Прафесар не вярнуўся ў Мінск. З дзвюма спадарожнікамі-дзяўчатамі ён з-пад Оршы прыйшоў у Магілёў, там яго прытуліла сястра нябожчыцы-жонкі. І ўсё ж фашысты неяк пранухалі, што ў Магілёве жыве савецкі прафесар, вопытны хірург. Чаро толькі не абяцалі яму! І грошы, і асабняк, і пасаду начальніка шпітэля. Прафесар адмовіўся наадрэз. Тады пачалі страшыць яго шыбеніцай. Падпольны абком загадаў нашаму атраду пераправіць прафесара ў партызанскі раён.

Калі прафесар убачыў на парозе «паліцэйскіх», ён рэзка падняўся з крэсла і хацеў штосьці сказаць. Але тут у дзвярах з'явілася падпольшчыца Зося, і прафесар супакоіўся. Ён ведаў дзяўчыну: па заданні падпольнага камітэта яна прыходзіла да яго два разы.

Зося дапамагла апрануць прафесара макінтош, дала кіек у руку. Неўзабаве аўтамабіль вывез нас за горад. На выездзе спыніў машыну патруль. Шафёр «немец» прад'явіў пропуск, мы паказалі «аўсвайсы», а прафесар выняў з кішэні даведку, у якой гаварылася, што памешчык Рачынскі А. Ю. вяртаецца з эміграцыі ў свой маёнтak. У лесе мы пераселі на падводы, а праз паўгадзіны былі ўжо на партызанскай сцежцы.

...За дзень мы адышлі далёка ад горада. Коні замарыліся, іх трэба было пакарміць. Па дарозе паказалася вёска — ціхая, малалюдная. Стаяла яна ў баку ад вялікіх і малых дарог, побач з лесам. Тут мы і зрабілі прывал.

На зыходзе ночы зноў былі ў дарозе. На світанні заехалі ў ельнік, ухутаны ту-

манам. Сцежка выскачыла на лясную закінутую дарогу.

Нечакана ўзніклі фігуры ў нямецкіх мундзірах. Круглоў, які ехаў наперадзе, ледзь не наскочыў на іх. Спыніў каня. Тыя таксама спыніліся. А з туману выпайзалі яшчэ... У аднаго на рукаве бліснуў металічны чэрап... Эсэаўцы!

Шарахнулі немцы з кулямёта. Палахліва заржаў паранены конь. Другі ўпаў мёртвы. Круглоў рвануў затвор аўтамата, стрэліў па немцах ва ўпор.

— Вядзі прафесара ў лес! — крыкнуў я Пейню, адстрэльваючыся.

Калі я азірнуўся, Певень і хірург беглі з узгорка ўдоўж прагаліны. І раптам у прафесара падсекліся ногі, ён паваліўся на калені. Певень падхапіў яго, цягне ў густыя яловыя пералесак...

Неўзабаве мы з Кругловым далучыліся да іх. Прафесар ляжаў на вільготнай траве, яго твар адразу неяк асунуўся, нос завастрыўся, вочы ўваліліся. На маршчыністым ілбе выступіў пот. Певень стаяў на каленях, рваў на шматкі сваю кашулю і бінтаваў акрываўленую нагу.

3.

Мы ўнеслі параненага прафесара ў наш лясны лазарэт, і я заспяшаўся ў штабную зямлянку.

— Ты жывы? — ўзрадаваўся камісар атрада Шульга. — Ну, ну, раскажы...

Ён слухаў мяне, не перабіваючы, потым сказаў:

— Магло быць горш. У тую раніцу, калі вы выехалі з горада, немцы ўзнялі на ногі ўсе навакольныя гарнізоны. А сёння падпольшчыкі перадалі «Нойес цэйтунг». Пачытай, што пішуць пра вас. Бацю тэрмінова выклікалі ў падпольны абком...

«Учора група партызан пранікла ў горад, — чытаў я нямецкую газету, — і ўварвалася ў кватэру прафесара Мельнікава. Лясныя бандыты звязалі яго і павезлі ў лес. Але доблесныя салдаты фюрэра дагналі іх у вёсцы Махаеды. Бачачы сваё безвыходнае становішча, партызаны застрэлілі прафесара, а самі заселі на могілках паблізу сяла. Рота «СС» пад камандаваннем обер-лейтэнанта Вегера акружыла партызан і знішчыла іх».

— Вось як! — засмяяўся я. — Значыць, мы ўжо забітыя...

Мы з камісарам прыйшлі ў санчасць. Паранены быў у глыбокай непрытомнасці, ляжаў нерухома, маўклівы.

— У яго гангрэна, — голас Стэфы ўздрыгнуў, і яна запнулася. — Трэба тэрмінова ампутыраваць...

Яна глядзела на Шульгу сваімі падзіцачы даверлівымі блакітнымі вачыма, у якіх стаяла нямое пытанне: «Што ж рабіць?» Інструментаў няма, стэрыльных матэрыялаў таксама...

— Нагу, кажаш, адымаць? — устрывожыўся Шульга.

— Каб ручную пілку, з дробнымі зубамі... — голас Стэфы дрыжаў.

Камісар пайшоў у партызанскую кухню, а я па загаду Стэфы паставіў на агонь вядро з вадой.

За чатыры месяцы, якія Стэфа пражыла ў атрадзе, яна яшчэ ні разу не рабіла аперацыі. І вось давялося... Каму? Таму самаму прафесару, які калісьці сказаў, што яна не можа быць хірургам.

Стэфа была выдатніцай па тэарэтычным курсе. Яе нярэдка ставілі ў прыклад іншым студэнтам, якія ленаваліся вучыцца. Але ў час аперацыі яна бяла ад страху, хавалася за спіны таварышаў. Аднак настала была і яе чарга. Апрача Стэфы, у аперацыйным пакоі былі яшчэ шэсць студэнтаў-практыкантаў. Дзяўчына рашуча падышла да стала, на якім ляжаў хворы з прыступам апендыцыту. Але як толькі паказалася на скальпелі кроў, Стэфа палахліва адхінулася і выпусціла з рук інструмент. Аднакурснікі падхапілі яе пад рукі і павялі ў ардынатарскую. Аперацыю закончыў іншы студэнт. А на разборы практычных заняткаў прафесар сярдзіта сказаў, звяртаючыся да Стэфы:

— Вам, таварыш Баброва, раю перайсці на фармацэўтычнае аддзяленне. Будзеце рыхтаваць у аптэцы парашкі, мікстуры...

4.

Прафесар трызніў, згараючы ад высокай тэмпературы. Але раптам ён перастаў стагнаць і расплюшчыў вочы. Стэфа ўзрадавалася. Зараз яна параіцца з ім.

— Сяргей Пятровіч! Вы пазналі мяне? Гэта я, Стэфа Баброва... Я хачу спытаць у вас, Сяргей Пятровіч...

Але прафесар глядзеў кудысьці ў столь і маўчаў. Потым зноў пачаў трызніць.

На парозе з'явіўся камісар з нажом у руцэ.

— Нічога іншага няма, — апраўдваўся ён.

— Пракіпяціце! — загадала Стэфа жанчыне, якая дапамагала ёй замест медсястры.

Нам з камісарам Стэфа таксама дала работу. Па яе загадзе мы паставілі тапчан з прафесарам бліжэй да акна. Потым унеслі бачок, дзе кіпяціліся кавалкі палатна.

Калі прыгатаванні да аперацыі закончыліся, Стэфа ўзяла ў рукі нож. Упэўненымі рухамі зрабіла кругавы надрэз скуры на параненай назе і, як сапраўдны хірург, спакойна пачала зачышчаць надкосніцу. У яе рухах і словах не было нічога лішняга.

— Нажому!

— Трымаць калена!

Калі аперацыя закончылася, зрываючы з твару марлеваю павязку, Стэфа загадала:

— Пакладзіце хворага ў пасцель.

Хапаючыся рукамі за сцяну, Стэфа выйшла з зямлянкі і тут жа, ля ўваходу, села на траву. На яе збялелым твары выступілі кроплі поту.

— Адвядзіце яе ў штабную зямлянку, — сказаў Шульга.

— Не, не! — запратэставала Стэфа. — Я застануся тут. Мне вады... Напіцца...

Увечары прафесару зрабілася лепей. Тэмпература знізілася. Дыханне выраўнялася.

Раніцой Стэфа ў суправаджэнні двух разведчыкаў паехала ў суседні атрад. Там двое цяжкапараненых, а свайго ўрача няма. Тры дні лячыла іх Стэфа. Вярнулася ў свой атрад увечары, калі мы

праводзілі прафесара на партызанскі аэрадром.

Сяргей Пятровіч ляжаў на возе. Яго белая з высокім ілбом галава ляжала на падушцы з сена. Круглоў і Певень трымалі за лейцы запрэжаных коней. Яны чакалі камісара, каб з ім разам суправоджаць прафесара да пасадачнай пляцоўкі.

Шульга з'явіўся раптоўна, нібы вырас з пад зямлі. Ubачыўшы яго, Сяргей Пятровіч ажывіўся, нават прыўзняўся на локці:

— Дзе ваш хірург? Палячу ў Маскву і не ўбачу, хто выратаваў мне жыццё.

— Я ж казаў вам, што ваша былая студэнтка, — адказаў Шульга. — А вось яна і сама едзе...

Стэфа саскочыла з сядла і кінулася да воза.

— Сяргей Пятровіч! Добры дзень!

Перад ім стаяла дзяўчына ў салдацкай гімнасцёрцы, у брыджах, зусім непадобная на яго былых студэнтак. І толькі ў вялікіх блакітных вачах праявілася штосьці вельмі знаёмае.

— Баброва? — здзівіўся прафесар.

— Так! Я, Сяргей Пятровіч... Як вы сябе адчуваеце?

— Ты? — яшчэ раз спытаў прафесар і раптам узяў дзяўчыну за руку, прыцягнуў да сябе і пацалаваў у шчаку.

— Ну, шчаслівай дарогі! — сказаў ён. Гэтыя словы прызначаліся Стэфе, але ездавы прыняў іх у свой адрас. Ён тузнуў лейцамі...

Пераклад з рускай мовы
Я. ШАБУНІ

СУНІЧКА, БУРАЦІНА, МАШКА І... ПЕДАГОГІКА

Прафесія акцёра — адна з самых цяжкіх. Але нават сярод сваіх калег артысты дзіцячых тэатраў сапраўдныя падзвіжнікі. І работа цяжэйшая, і славы менш... Праўду сказаўшы, зусім мала славы. Маленькі глядач прозвішчаў не запамінае, і нельга спадзявацца, што заклапочаны сваімі справамі хлопчук, зірнуўшы на актрысу, якая ідзе па вуліцы, скажа свайму сябруку: «Ведаеш, вунь яна, артыстка, Лісу іграла...» Вопытную і таленавітую актрысу, якая іграе хлопчыкаў, «травесці» — не пазнаюць у тралейбусе, на вуліцы, не расцвітаюць усмешкамі, убачыўшы яе перад сабой.

А калі сур'ёзна, то гэтае пазнаванне — яно ўсё-такі патрэбна акцёру, каб нагадаць: тое, з чым ты кожны вечар выходзіш на сцэну, — яно дайшло, прарвалася праз рампу! Зна-

чыць, не дарэмныя намаганні, сумненні, трывогі...

Але ёсць праблемы больш важныя... Галоўная — знайсці свайго глядача, зрабіць для яго тэатр, мастацтва неабходным, верным спадарожнікам на ўсё жыццё. І заўсёды памятаць, што «яны не такія, як мы», і да іх, да дзяцей, шляхі трэба шукаць і шукаць.

Не ўпусціць яго, гэтага канкрэтнага хлопчыка або дзяўчынку, здолець адказаць на бясконцыя пытанні, на працягу многіх гадоў даваць добрае яго розуму і сэрцу. Разумець яго слабасці, псіхалогію, успрымаць сэрцам яго радасць і смутак...

Залішне гучна? Але ж і прызначэнне тэатра — вельмі высокае. «У травесці трэба пасвячаць, як у рыцары, а не вербаваць, як у рэкруты», — гэтыя словы славуэтага рэжысёра вель-

мі дакладна вызначаюць веліч прызначэння акцёра дзіцячага тэатра.

Рыба Маленчанка трапіла ў тэатр юнага глядача па-свойму, не як рыцар, але і не як рэкрут. Наогул магла не трапіць, магла, закончыўшы філфак БДУ, пайсці працаваць па спецыяльнасці. Ну, а як быць з прызначэннем? А прызначэнне выйлялася вельмі ясна яшчэ ва ўніверсітэцкім драмгуртку... І нездарма Любоў Іванаўна Мазалеўская, якая ў той час арганізавала Мінскі тэатр юнага глядача, заключыла: «Табе лепш за ўсё ісці да нас. Што з таго, што запрашаюць у Рускі тэатр? Там усе актрысы высокія — цябе і відаць не будзе... А ў нас...»

А ў ТЮГу ўсё было наперадзе, і Любоў Іванаўна добра разумела, як спатрэбіцца Рыба Маленчанка маладому тэатру і як патрэбен будзе гэты тэатр Рыме.

Па-мойму, у Рымы Фёдаравы Маленчанкі, цяпер ужо — заслужанай артысткі БССР — за многія гады так і не выпала вольнай хвіліны, каб спыніцца і падлічыць, што даў ёй тэатр і што яна — тэатру. Няма калі — таму што ролі, ролі... Дзяўчаткі з гальштукімі, віхрыстыя хлопчыкі, зайцы, лісы і нават... ягады, напрыклад, Сунічка ў «Прыгодах Чыпаліна»... А сярод гэтых роляў, без якіх тэатру не абысціся, ззяюць вобразы, тыя ролі, дзеля якіх варта ісці ў тэатр, жыць у ім паўтара дзесятка гадоў, аддаючы яму ўсё — час, думкі, пачуцці...

Двое хлопчыкаў у крэслах побач (адзін з іх толькі-толькі

навучыўся вымаўляць «р») гучна шапталіся:

— Во хлопец, малайчына! Пр-р-аўда?

Хлопец, сапраўды, быў малайчына. Ён адважна каціўся з даху, ледзь дакрануўшыся да вадасцёкавай трубы, саскокваў на зямлю, не забыўшыся зрабіць сальта. Ён насіўся, як ракета, — толькі мільгане віхор у правай кулісе, а праз імгненне з левай з'яўляецца яго дваінік, сарамлівы, вялы, баязлівы. Толькі знікне бедлага — і ўварвецца на сцэну той свавольны, смяшлівы...

Абодвух хлопцаў іграла адна актрыса, Рыба Маленчанка. І няхай галоўнай задачай спектакля «Цуды ў поўдзень» было абудзіць добрыя пачуцці ў сэрцах дзяцей-гледачоў, але перш за ўсё трэба было паклапаціцца, каб не ўзнікала ні ценю сумнення ў сапраўднасці хлопчыкаў. Ніякай пераапрутанай актрысе не паверылі б.

У спектаклі «Пузыркі» ўся інтрыга закручана вакол аптэчных бутэлек-пузыркоў: хто больш іх збярэ? Шасцікласнік Юра Узюмаў, які ўзначаліў саборніцтва, праяўляе вынаходлівасць, каб дабіцца перамогі. Рыба Маленчанка стварыла такія шматгранныя вобразы, які было цікава аналізаваць і дзецям і дарослым...

— Адкуль ён такі? — пытаюцца старэйшыя. — Вось так, напэўна, праклёўваюцца парасткі паказухі, дэмагогіі, бюракратызму?..

— Не, з гэтым хлопчыкам сябраваць не хочацца... Ён жа хваліць, ліслівіць, — а вочы пустыя. Для яго сябры — як пешкі на шахматнай дошцы, ахвя-

Кадр з кінафільма «У лаваравым стэпе».

Кадр з кінафільма «Сяды Семіраміды».

«Шчасце Ганны» — так называецца новая шырокаяэкранная мастацкая кінастужка, створаная маладым рэжысёрам Юрыем Рогавым на кінастудыі «Ленфільм». Сцэнарый напісаны ім у садружнасці з Уладзімірам Сойкіным.

Гэта яркі, хваляючы кінарасказ аб класавай барацьбе ў вёсцы ў гады станаўлення Савецкай улады. Галоўная гераіня апавядання — актыўная ўдзельніца грамадзянскай вайны, камуністка Ганна Дронава. Воляй аналічнасцей яна апынулася ў роднай вёсцы на становішчы жанчыны з дзіцем. Але і ў гэтых умовах працягвае гераічную барацьбу, згуртоўвае вакол сябе беднякоў, ярасна ваюе з кулакамі, імкнучыся перабуда-

ваць жыццё вёскі ў адпаведнасці з ідэаламі камунізму.

У ролі Ганны здымалася папулярная кінаактрыса Валянціна Целічкіна, якая добра вядома глядачам па кінастужках «Журналіст», «Асенняя вяселлі», «Першая дзяўчына», «Незвычайная выстаўка», «Ля возера», «Пачаток».

У галоўных ролях заняты тансэма Яўгеній Цяцерын, Мікалай Грыцэнка, Леанід Дзьячкоў.

Новая мастацкая кінастужка «Камісары» выпушчана Кіеўскай кінастудыяй імя А. П. Дажэнікі.

У аснову сцэнарыя нашай нацыі, — гаворыць рэжысёр-пастаноўшчык Мікалай Машчанка, — пакладзена аднайменная кніга Юрыя Лібядзінскага, напісаная ім у 20-я гады.

Грамадзянская вайна закончылася, і тым, хто самааддана змагаўся на яе франтах, сёння неабходна стаць ля руля дзяржавы, кіраваць аднаўленнем народнай гаспадаркі, выходзіць новага чалавека з новай камуністычнай свядомасцю. Былыя рабочыя і сяляне, учарашнія бяспрашныя камандзіры Чырвонай Арміі, павінны сёння сесці за парты і вучыцца ўсяму адразу — ад тэорыі камунізму да добрых манер...

Галоўныя ролі ў нацыі выконваюць Іван Нікалайчук, Ларыса Кадачнікава, Канстанцін Сцепанкоў.

ЭКРАН

руе любым, толькі каб свайго дабіцца, — так разважалі шасці-класнікі...

Мне заўсёды здаецца, што актрысы дзіцячага тэатра ў сваёй творчасці кіруюцца мацярынскім пачуццём. Чым іншым растлумачыць той чысты маральны клімат, які ўзнікае вакол сцэнічных стварэнняў Рымы Маленчанкі? Чым растлумачыць такое трапнае паданне ў ролі Юры, а потым, дапусцім, у ролі Машкі Балагуевай («Гэй, ты, здароў!»). Дзяўчынка, здаецца і не з «выхаваных», паслухмяная ўнучка курортнай кулачкі, якая здае «дзікунам» пад жыллё ўсё, аж да куратніка. Машка гандлюе кветкамі і на жыццё глядзіць даволі цвяроза. А вось на паверцы высятляецца, што цяжка знайсці больш вернага, чыстага, добрага, чым яна, сябра.

І тут актрыса нястомна вучыць дзяцей адрозніваць зярняты ад пустазелля, адчуваць тое, што часам схавана ад вачэй. Наогул, выходзіць пільнасць душы...

І яна так і робіць, і лічыць, што кожную ролю можна скарыстаць для гэтага — і ў «Будзьце гатовы, ваша высокасць!», і ў «Абрабаванні ў поўнач», і ўжо, вядома, у «Клапе», «Рэвізоры»...

Калі называць урокам творчасці Рымы Маленчанкі, то тады Марыя Львоўна Паляжаева (спектакль «Неспакойная старасць») — гэта ўрок інтэлігентнасці. Жонка, саратніца светна вядомага вучонага, памагаючы яму, падтрымліваючы яго, яна захоўвае сваю непаўторную асобу. Высока шануючы талент і эрудыцыю мужа,

яна ніколі не стане абараняць ілжывую ідэю нават вельмі дарагога ёй чалавека. Але паверыўшы, аддасць усе сілы. Бо яна не толькі жонка, сяброўка, але і — саратніца. У ёй, па добрай традыцыі рускай інтэлігенцыі, — неўтаймаваны дух, вернасць прынцыпам. І — душэўнае хараство, мяккасць, дадатнасць. Усё гэта ў спалучэнні робіць Марыю Львоўну на дзіва захапляючым, жывым чалавекам.

Як і з самой актрысай... Удумлівы педагог тэатральнага інстытута, гарачая прыхільніца паэзіі, нястомная і ўпартая ў пошуку новых магчымасцей звароту да глядача, яна сама — сапраўдная знаходка для чалавека, які цікавіцца тэатрам.

Можна здарыцца, што ў будзённай мітусні мы не заўважым, як штосьці адбылося...

Хлопчык прыйшоў з дзіцячага тэатра. З палаючымі шчокамі, блытана, няўцямна, ён доўга тлумачыў, які бедалага — гэты Певень, і якая хітрая — Ліса, які весялун — Пятрушка і смяльчак — Чыпаліна... А вам было не да таго, а вас устрыжылі мокрая чаравікі: зноў дома сядзе з ангінай. Памый рукі і пі малако, спаць парал... І толькі позна ўвечары, у цішыні мільганае думка: што гэта ён там шчабятэў? Штосьці я прапусціла, здаецца — важнае...

Вядома, важнае. Нават — значна важнае. Сёння быў Дзень далучэння чалавека да тэатра. Да той слаўнай школы, якая (калі мы ў яе паверым і адкажам ёй узаемнасцю) будзе выходзіць наша дзіця доўга-доўга. Усё жыццё.

Л. БРАНДАБОУСКАЯ

ДЛЯ МАЛАДЫХ БАЦЬКОЎ

Рэдакцыя медыцынскай літаратуры выдавецтва «Беларусь» штогод выпускае каля 30 назваў кніг і брашур. Амаль трэцяя частка іх — навукова-папулярная літаратура. Сярод гэтых брашур заўсёды знойдуцца такія, якія зацікавяць маладую жанчыну-маці.

Даволі часта ў дзяцей здараюцца страўнікава-кішэчныя захворванні, асабліва летам. Трэба спадзявацца, што бацькі маленькіх дзяцей з цікавасцю прачытаюць брашуру дацэнта І. В. Коршун «Страўнікава-кішэчныя захворванні ў дзяцей ранняга ўзросту». Аўтар расказвае аб прычынах, якія выклікаюць страўнікава-кішэчныя расстройствы, знаёміць чытача з асноўнымі кішэчнымі хваробамі дзяцей: дыспепсіяй, дызентэрыяй, коліэнтэрытам і іншымі. Вялікае месца адведзена хваробам, якія выклікаюцца глістамі, а таксама парушэнням стрававання ў дзяцей ранняга ўзросту.

Аўтар брашур вучыць бацькоў, як засцерагчы дзіця ад захворванняў, як наладзіць рацыянальнае харчаванне.

У гэтым сэнсе брашура дацэнта І. В. Коршун пераклікаецца з брашурай Н. Д. Моравай «Калі ў сям'і расце дзіця». Н. Д. Моравя дае парады і рэкамендацыі па доглядзе, кармленні, фізічным развіцці і выхаванні дзіцяці ад нараджэння да сямі гадоў. У брашур змешчаны прыкладныя рэжымы дня і меню для дзяцей розных узростаў, табліцы і схемы паказчыкаў развіцця.

Яшчэ зусім нядаўна лячыць спадчынныя хваробы ў дзяцей медыцына не ўмела. Але цяпер, дзякуючы поспехам медыцынскай генетыкі, стала магчыма лячыць гэтыя хваробы і папярэджаць іх. На жаль, насельніцтву гэта мала вядома. Таму педыятр прафесар І. Н. Усаў разам з кандыдатам медыцынскіх навук Ю. І. Усавай рашылі пазнаёміць шырокія колы чытачоў з асновамі медыцынскай генетыкі і асаблівасцямі перадачы некаторых спадчынных захворванняў, расказаць аб прафілактыцы і лячэнні прыроджаных і спадчынных захворванняў. Іх брашура «Спадчынныя захворванні ў дзяцей» ужо знаходзіцца на прылаўках кнігарняў.

Але бываюць выпадкі, калі слабыя і непаўнацэнныя дзеці нараджаюцца не таму, што ў іх бацькоў пашкоджаны храасомы, а ад таго, што бацькі любяць «зазірнуць у чарку». Пра гэта піша ў сваёй брашур «Па віне алкаголю» урач-практык Г. А. Смірнова. Яна прыводзіць шмат прыкладаў з жыцця, і ўсім бацькам, а не толькі тым, хто любіць «прыкласціся да бутэлькі», будзе карысна прачытаць гэту брашуру.

Усе выданні выходзяць на рускай мове масавымі тыражамі.

Г. ШЭРШАНЬ

Выпускаецца на экраны рэспублікі новая каларовая мастацкая кінааповесць «Сады Семіраміды», пастаўленая народным артыстам СССР, рэжысёрам Сіко Далідзе на кінастудыі «Грузіяфільм» па сваім сцэнарыі.

Карціна прысвечана дружбе народаў Грузіі і Украіны.

У галоўнай ролі здымалася заслужаная артыстка Грузінскай ССР Мэрі Цулукідзе.

Мы ўбачым новую мастацкую кінастужку «У лазаравым стэпе», створаную рэжысёрамі Валерыем Лонскім, Уладзімірам Шамшурыным, Віталіем Кальцовым і Алегам Бондаравым на кінастудыі «Масфільм» па матывах ранніх апавяданняў Міхаіла Шалахава.

Галоўныя ролі выконваюць Павел Кармунін, Надзея Фядосава, Юрый Назараў, Яўгеній Лебедзеў, Зінаіда Кірыенка, Сяргей Шакураў, Віктар Шульгін.

Кінематаграфісты «Масфільма» перадаюць на суд глядачоў яшчэ адну сваю новую работу — шырокаэкранную кінакамедыю «Апякун». Аўтар сцэнарыя Самуіл Шатроў, рэжысёры-пастаноўшчыкі Альберт Міртчан і Эдгар Хаджыкян.

У галоўных ролях здымаліся папулярныя кінаакцёры Аляксандр Збруеў, Клара Лучко, Георгій Віцын, Ірына Мурзаева, Канстанцін Сарокін.

«Луэтары» — так завуць у малдаўскім народзе вандруючых музыкантаў, вясёлых і добрых людзей, якія сваімі песнямі і музыкай нясуць людзям радасць. Пра іх нялёгка лёс у дарэвалюцыйнай Малдавіі расказвае новая мастацкая кінакарціна «Луэтары», пастаноўку якой па ўласным сцэнарыі ажыццявіў на кінастудыі «Малдовафільм» рэжысёр Эміль Ляцуну.

Будуць дэманстравацца таксама новыя мастацкія кінастужкі «Шукайце дзяўчыну» (кінастудыя «Азербайджанфільм») — пра работу савецкай міліцыі, пра барацьбу з раскрадальнікамі сацыялістычнай уласнасці, «Інтэграл» (кінастудыя «Узбекфільм»), «Пра вайну» (Свярдлоўская кінастудыя).

З замежных кінафільмаў можна будзе паглядзець: «Першае заданне» (Карэя), «Рашучая паненка» (Чэхаславакія), «Прыгоды кананіра Доласа» (Польшча), «Герой рэзерва» (ГДР), «Бярозка» (Югаславія), «Зямля нашых бацькоў» (ААР), «Падобны на цябе» (Індыя), «У зімовай спячцы» (Францыя і Італія), «Адзін дзень жыцця» (Мексіка), «Калі не вінаваты — адпусці» і «Гукі музыкі» (ЗША).

Р. КРОПЛЯ.

Кадр з кінафільма «Луэтары».

САЛАТА „КІЕЎСКАЯ“

Гародніну нашаткаваць і заправіць маянэзам. Курынае мяса прпусціць праз мясарубку. Змяшаць муку і малако, увесці пры няспынным збіванні курыны фарш, збіты бялок яйка і працягваць збіваць, пакуль мяса не зробіцца пышная. Затым робяць з яе фрыкадэлькі і адварваюць.

У салатніцу горкай пакласці прыгатаваную гародніну, зверху ўпрыгожыць варанымі фрыкадэлькамі, зяленівам, яйкамі.

На 2—3 бульбіны — 3—4 селёныя агуркі, 3 яйкі, маянэз, зялёны гарошак, зяленіва.

Для кнелёнай масы: 200 г курынай мякаці, 1 ст. лыжку мукі, $\frac{1}{2}$ шклянкі малака, 1—2 яйкі, соль.

БОРШЧ УКРАЇНСКІ

Зварыць мясны булён і выняць мяса. Буракі абабраць, 5—6 штук нарэзаць саломкай і скласці ў пасуду, дадаць сала, лімонную кіслату, 1 ст. лыжку тамату, заліць двума шклянкамі булёну і, памешваючы, ту-

шыць на слабым агні да гатоўнасці (спелыя буракі — 45, маладыя — 15 мінут). З астатніх буракоў прыгатаваць настой: нацерці іх на буйной тарцы, заліць шклянкай гарачага булёну, дадаць лімоннай кіслаты і на моцным агні давесці да кіпення, а калі астынуць — працадзіць. Моркву, пятрушку, цыбулю нарэзаць саломкай, злёгка абсмажыць у масле, змяшаць з буракамі за 10—15 мінут да заканчэння тушэння. У кіпячы булён апусціць буйна нарэзаную капусту, бульбу і стручковы перац. Калі булён закіпіць, дадаць тушаныя буракі, цыбулю і карэнні. Праз 15 мінут дадаць лаўровы ліст, перац гарошак, соль, цукар і варыць на слабым агні 20—30 мінут. За 5 мінут да заканчэння варкі заправіць боршч часнаком, расцёртым са свіным салом, і таматам. Перад падачай дабавіць бурачны настой і

кавалкі варанага мяса, давесці да кіпення на моцным агні, зняць з агню і даць настаяцца 20 мінут.

На 500 г мяса (грудзіны) — 10 буракоў, $\frac{1}{2}$ качана капусты, 1 морквіна, 1 карань пятрушкі, 1 цыбуліна, 4 бульбіны,

2—3 ст. лыжкі тамату-пюрэ, 3—4 зубкі часнаку, 40 г сала свінога, 1 стручок салодкага перцу, на кончыку нажа лімоннай кіслаты, лаўровы ліст, перац гарошак, соль, цукар па смаку.

АДБІЎНАЯ ПА-ЎКРАЇНСКУ

Карэйку абмыць, ачысціць і нарэзаць на катлетныя часткі. Кожную катлету злёгка адбіць, пасаліць, пасыпаць перцам, абмакнуць у збітае яйка і абкачаць у сухарах. Катлеты з двух бакоў абсмажыць у нізкім сатэйніку або на тоўстай чыгуннай патэльні (15—20 мін.), а затым паставіць у духоўку і смажыць яшчэ на працягу 4—6 мінут.

Падаюць адбіўныя з гарнірам з гародніны.

На 500 г спінкі карэйкі — 2 яйкі, 50 г масла тапнёнага, 25 г масла сметанковага, сухары паніровачныя, зяленіва, перац.

БУЖАЊІНА З КВАСАМ

Свініну пакласці ў керамічную або эмаліраваную пасуду, дадаць лаўровы ліст, чырвоны стручковы перац, гваздзіку, нарэзаную кольцамі рэпчатую цыбулю, заліць хлебным квасам і на двое сутак паставіць у халоднае месца. Затым свініну абсушыць сурвэткай, змазаць часнаком, расцёртым з соллю, пакласці на бляху, абкласці цэлымі абабранымі бульбінамі,

паліць растопленым свіным салом і смажыць у духоўцы 50 мінут. Свініну і бульбу трэба перыядычна пераварочваць і паліваць тлушчам і сокам. Гатовыя свініну і бульбу зняць з бляхі, а сок, які застаўся, выліць у каструльку, дадаць крыху квасу, якім залівалася свініна, давесці да кіпення і працадзіць.

Перад падачай на стол свініну нарэзаць тонкімі лустачкамі, раскласці на разагрэтае блюда, паліць растопленым сметанковым салом і ўпрыгожыць зяленівам пятрушкі. Асобна падаць гарачы мясны сок, смажаную бульбу, агуркі, памідоры і зялёную салату.

На 1 кг свініны (мякаці задняй нагі) — $\frac{1}{2}$ літра хлебнага квасу, 1 цыбуліна, 16—20 бульбін, 2—3 зубкі часнаку, 7 ст. лыжак свінога растопленага сала, лаўровы ліст, чырвоны стручковы перац, гваздзіка, соль, зяленіва пятрушкі па смаку.

УЗВАР

Добра прамытыя сухія фрукты заліць гатаванай вадой, закрыць накрыўкай і варыць да гатоўнасці. Яблыкі і грушы варыць асобна і крыху даўжэй. Звараныя фрукты змяшаць, заправіць мёдам, давесці да кіпення і паставіць у халоднае месца, каб астылі.

На 40 г ігруш — 20 г вішань, 20 г яблыкаў, 40 г сліў, 20 г разынак, 80 г мёду, 1 л вады.

КАНСУЛЬТАЦЫЯ ЮРЫСТА

У мяне два пытанні:
1. Якая норма прыбірання памяшкання ўстаноўлена для тэхнічнага работніка сельскай васьмігадовай школы?
2. З 1957 па 1969 год я не атрымлівала адпачынку і кампенсаций за яго. Ці магу я зараз атрымаць?

Ф. ГЕРМАНЕНКА

Лоеўскі раён.

1. Штаты прыбіральшчыц і нормы прыбірання ў пачатковых, васьмігадовых і сярэдніх школах вызначаюцца ў залежнасці ад колькасці класаў-камплектаў. Напрыклад, пры чатырох комплектах штатным раскладам прадугледжана адна прыбіральшчыца, на 7—9 класаў-камплектаў — тры прыбіральшчыцы і г. д.

Калі вамі выконвалася работа ў большым аб'ёме, чым належыць, то вы маеце права на дадатковую аплату.

2 Права на адпачынак вы мелі праз 11 месяцаў работы ў школе (і так кожны год). Але суміраваць (збіраць адпачынак) больш як за два гады не дазваляецца. Таму платны адпачы-

нак у натуре або грашовую кампенсацыю за яго вы маеце права атрымаць толькі за апошнія два гады (працягласцю па 15 рабочых дзён кожны). Калі адміністрацыя вам не прадастаўляе адпачынку, звярніцеся ў райком прафсаюза работнікаў народнай асветы.

Ці ўстаноўлена адказнасць за многажонства і якая?

В. ЗЕЛІКАВА

г. Магілёў.

Так, устаноўлена. Згодна артыкула 197 Крымінальнага кодэкса БССР, утойванне акалічнасцей, якія не даюць права ўступаць у шлюб, або паведамленне хлуслівых звестак органам ЗАГС караецца папраўчымі работамі на тэрмін да аднаго года, або штрафам да 50 рублёў, або грамадскім ганьбаваннем. Пад дзеянне гэтага артыкула трапляе і так званое многажонства. Трэба мець на ўвазе, што караецца ў крымінальным парадку ўступленне ў паўторны зарэгістраваны шлюб без скасавання першага.

А. ХВАСТОЎ,

кандыдат юрыдычных навук

ЗГУБА

Гумарэска

У парку звінела, бульнатала вясна. А душу Вадзіма Квочкіна агарнула вясеньская шэрань. На грудзі быццам камень ціснуў. Можна, што вяртаўся з бальніцы. Наведаў вахцёра Ахрэма. Схмянуліся ўчора ў мясцёме: ай-ай, чалавек хворы, а мы... Заўтра ж адведзеце! Каб гэта дома, то адведчыкаў хоць адбаўляй. А ў бальніцу, ды яшчэ ў выхадны... Той сам хворы, ледзьве перастаўляе ногі, толькі што не выпрасіў бюлетэня; другі цешчу сустракае; трэці... Словам, сышоўся клін на Квочкіне... І як было адмаўляцца? Абцягаюць жа пастарацца наконт пашырэння кватэры...

У парку вясна! А сэрца шчыміць і шчыміць. Няўжо праз Ахрэмаву хваробу? Дык чалавек жа, дзякаваць богу, на папраўку пайшоў... А можа праз той жоўценкі, з чырвоным каменьчыкам, пярсцёнак? Такіх на вітрыне ювелірага—што летам суніц на лясным прыпёку. Квочкін і не зірнуў бы, каб гэта не на жончыным пальчыку. Адкуль зваліўся? Купіла? Але каб гэта не ведаў сваю Люсю, сваю сьвапнусю! Грош не страціць на забаву. Сяброўка падарыла? Няма ў яе такой. А можа... Можна сябар? Залётнік?

— Цыфу! — плінуў з распачы Квочкін. — Мроіцца рознае. — Пацёр далонню лоб, нібы намацаваў, ці не паназаліся рожкі. — Цыфу на той пярсцёнак!... Але той клятвы пярсцёнак не выходзіў з галавы. Мігцеў перад вачыма. Падскокваў, каціўся па слізкім сцяжыне. Вывеў на палянку. А на палянцы... У вымытай дажджамі, не перафарбаванай з леташняга альтанцы... Люся?! Хоць да Квочкіна спіной, але як не пазнаць жонку! Нават калі б яна была не ў аранжавым, у крапінку, паліто, якое разам выбіралі ва ўнівермагу. І не ў гэтай блакітнай пуховай шапачцы—Вадзіма-

вым падарунку да 8-га сакавіка. Чаго адвячоркам забрыла ў парк?

«А-а...—хапіўся Квочкін за сэрца.—Пярсцёнак!...»

Ахоплены высакародным гневам, пакнуўся тут жа правучыць няверную жонку. Але-тані стрымаўся: трэба ж спачатку прыпільнаваць ахвотніка да заляцанняў! Тут якраз паказалася з кустоў мужчынская постаць. А ў руцэ—белыя і сінія пралескі. Бач, рыцар! Ну, вядома, хто ж гэта будзе сваёй жонцы падносіць кветкі!

«То пачакай жа!—і Квочкін порстка ўхапіў сукаватую валежыну.—Пачакай! Зараз расквечу!...»

Ды раптам рука абамлела. Квочкін ажно прысеў.

«Р-раман Дарафеевіч?! Сам наш дырэктар?!»

Бадай, першы раз у жыцці Квочкін апынуўся ў такой далікатнай сітуацыі. Паздароўнацца? Ці выпадае пры такіх акалічнасцях? Не замінаць, хай сабе цалуюцца? А калі Раман Дарафеевіч сюды павернецца? Але дзе там! Амур пранізаў сваёй залочанай стралою нават чэрствае дырэктарава сэрца! Увідаўца каля чужой маладзіцы, як Дэман каля Тамары. Бач, адно да аднаго прыгарнуліся. Мілуюцца. У Квочкіна сэрца тук-тук—ледзьве не пэнькнула. Рвануўся... у кусты. Перавёў дыханне толькі ў варотах. Вось як яно ў жыцці! Выходзіць, нездарма спяваюць:

Любоў—кальцо,
а ў кальца
няма канца...

Э, не!.. Канец будзе!.. Узрушаны Квочкін трос кулаком перад сваім жа носам...

— Цяпер вы, шановны Раман Дарафеевіч, вось тут!.. Месца загадчыка лабараторыі—раз... Трохпакетную кватэру на другім паверсе—два... Пуцёўку ў Міхор... Прэмію—само сабой...

На абедзвюх руках не хапіла пальцаў, каб пералічыць, што завінаваціў Квочкіну дырэктар. А Люся? Прызнаецца ва ўсім або пачне аднеквацца? А як сабе хоча! Абы Раман Дарафеевіч не адіруціліся. Сведкаў жа няма... Ды і хто супраць дырэктара... То як жа?.. Як жа?.. Ага, фотаапарат!

На свой пяты паверх Квочкін узляцеў, як узмылены. Чуць не выламаў дзверы.

— Шалёны сабака гнаўся?!

— Люся?—у Квочкіна ажно перасохла ў роце.—Лю-лю!

— Што з табой?!

— Дзе кальцо?!

— Якое, Вадзя, кальцо?

— Пярсцёнак... з каменьчыкам...

— Ах, вунь ты што! Ці ж то мой быў? Я аддала яго. Пакупніца ў нас згубіла...

— Пакупніца згубіла?!—задыхнуўся Квочкін.—Сама ты згуба!..

І. АНОШКІН

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД «НАША РЭСПУБЛІКА», змешчаны ў 4-м нумары

Па гарызанталі: 7. Макаёнак 8. «Крыжачок». 9. Глебаў. 11. Маніна. 12. Талаліхін. 15. Лучоса. 18. Каліва. 19. Лапацін. 20. Чорнае. 21. «Полымя». 24. Кізевіч. 26. «Брагін». 27. Кістаў. 31. Алоўнікаў. 33. Адамаў. 34. Хатынь. 35. Петрыкаў. 36. Заслонаў.

Па вертыкалі: 1. Окалаў. 2. «Аманал». 3. Капенгут. 4. Зайцаў. 5. Яругін. 6. Новікава. 10. Аладаў. 13. «Астрожнік». 14. Кажамянін. 16. Мазанік. 17. Цітовіч. 22. Леніна. 23. Грыцавец. 25. Гаўрылаў. 28. Клумаў. 29. Малкаў. 30. Кайрыш. 32. Расоны.

На першай старонцы вокладкі: «Першыя кветкі». Фотаэцюд Ул. Вяхоткі.

На апошняй старонцы вокладкі:

1. Касцюм з аднатоннай шэрсці, які складаецца з жакета і штаноў. Жакет на адразной накетцы, што пераходзіць у рукавы.

2. Сукенка з лёну з лаўсанам, аздобленая строчкай. Засцежка — «маланка».

3. Сукенка з шэрсці з веернымі складкамі.

4. Прыгожае летняе паліто з тканіны з люрэксам. Перад з адразнымі бачкамі. Паліто дубліравана каленкарам.

5. Блазка і спадніца з баваўнянага рэпсу. Спадніца з чатырох злёгку расшыраных унізе палотнішчаў. Аздаба — двайная строчка.

6. Сукенка для дзяўчынкі з лёгкай тканіны ў клетку. Спадніца закладзена ў глыбокія аднабаковыя складкі.

7. Касцюм для хлопчыка двух-трох гадоў з лёгкай шарсцяной тканіны ў клетку. Верх штаноў на гумцы.

АДКАЗЫ НА ЧАЙНКАСВОРД, змешчаны ў 5-м нумары

1. Арманд. 2. «Даісі». 3. «Ірынка». 4. Астахава. 5. «Арлянка». 6. Алігер. 7. «Рыгалета». 8. Агняцвет. 9. Таката. 10. Ангеліна. 11. Аграном. 12. Маркізет. 13. Тварог. 14. «Галька». 15. Аніта. 16. Арнестр. 17. Раскова. 18. Анега. 19. Арнамент. 20. «Таіса». 21. Аляандр. 22. Рэпс. 23. Сетка. 24. «Адплата». 25. Алека». 26. Агурок. 27. Кавалеўская. 28. Япет. 29. Трэн. 30. Казка.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КОНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, В. А. ЧАРНЯўСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны: галоўнага рэдактара—32-20-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці—32-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі і культуры—32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага. Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

АТ 10259. Здадзена ў набор 30/IV-71 г. Падп. да друку 26/V-71 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Папера 60×90¹/₄. Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Мінск. Цана 15 кап.

Дадатак—выкрайка. Тыраж 392 575 экз. Заказ 240.

1

2

3

Цена 15 кап.

74995

5

4

7

Мода